

16+

Мерыдыяны
дружбы
стар. 4

У полі
эксперыментаў
стар. 13

«Камерата»:
дзівосы голасам
стар. 14

Тэатр: насуперак і для...

Фота прэс-службы Вялікага тэатра Беларусі.

Сцэна са спектакля «Сівая легенда».

Гэтымі днямі майстры сцэны, закулісся і проста неабыхавыя глядачы адзначылі Сусветны дзень тэатра. Святу сёлета роўна 60. 27 сакавіка на ўсіх падмостках свету прайшлі прэм'еры і тэматычныя паказы, але ўжо другі год запар святочныя імпрэзы адбываюцца, натуральна, не з размахам. Сціпла, стрымана... і ўсё ж утульна. Віншуюць акцёраў, рэжысёраў, сцэнарыстаў, прадстаўнікоў усіх тэатральных падраздзяленняў — адміністратараў, білецёраў, гардэробшчыкаў — збольшага без гарачнасці і непатрэбнага пафасу.

Але нельга сказаць, што беларускія тэатры засяродзіліся на сабе і не знаходзяць выйсця, каб перахапіць увагу глядача, у якой маюць патрэбу без усялякіх выключэнняў. Розныя пляцоўкі сёлета прадставілі свае праекты, якія не столькі дэманструюць нешта новае (хоць без прэм'ер, вядома, не абышлося), колькі дазваляюць зазірнуць у глыбіню мастацтва. Напрыклад, Музей тэатральнай і музычнай культуры прапанаваў выстаўку Таццяны Лісавенкі «Тэатр у маім жыцці», дзе прадстаўлена рэтраспектыва эскізаў касцюмаў, створаных мастачкай на працягу 28 гадоў творчай дзейнасці для розных тэатраў. Арганізатары маладзёжнага фестывалю «М.@rt.кантакт» адзначылі свята падчас айчыннага тэатральнага тыдня, які сёлета замяніў міжнародны форум. А Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета парадаваў аматараў чарговым зваротам да «Сівой легенды».

«ЛІМ»-акцэнт

Дата. Урачысты сход «Саюзная дзяржава: адкры- ваючы новыя магчымасці», прысвечаны Дню аднаўлення народаў Беларусі і Расіі, плануецца правесці сёння, у дзень, на які і прыпадае гэтая дата. Сход пройдзе ў камбінаваным фармаце (анлайн і афлайн) у Мінску і Маскве, паведамілі БелТА ў Пастаянным Камітэце Саюзнай дзяржавы. Праграмай прадугледжана правядзенне афіцыйнай часткі і тэматычных экспертных абмеркаванняў па наступных кірунках: «Адзіная прававая прастора, абарона і бяспека — падмурак Саюзнай дзяржавы»; «Эканамічны патэнцыял Саюзнай дзяржавы: стан і шляхі развіцця»; «Сацыяльныя праекты і моладзь як рэсурс інавацыйнага развіцця Саюзнай дзяржавы». Чакаецца, што ў мерапрыемстве возьмуць удзел дзяржаўныя сакратары Саюзнай дзяржавы Дзмітрый Мезенцаў, прадстаўнікі органаў дзяржаўнага кіравання Беларусі і органаў выканаўчай улады Расіі, грамадскія і палітычныя дзеячы, прадстаўнікі экспертнай супольнасці і СМІ.

Конкурс. Міністэрства інфармацыі і Міністэрства культуры аб'явілі конкурсны адбор рэжысёрскіх заявак на правядзенне ўрачыстай цырымоніі і гала-канцэртаў адкрыцця і закрыцця Дня беларускага пісьменства, які сёлета плануецца правесці 5 верасня ў Капылі Мінскай вобласці. Да ўдзелу ў адборы запрошаны прафесійныя рэжысёры, студэнты і навучэнцы профільных спецыяльнасцей, а таксама аўтарскія калектывы. Паводле арганізатараў, пажадана, каб рэжысёрская канцэпцыя адпавядала дэвізу «Слова яднае свет», а таксама адлюстроўвала тэму Года народнага адзінства, знакавыя падзеі і юбілейныя даты беларускага і сусветнага літаратурнага і культурнага жыцця 2021 года, якія падкрэсліваюць ролю кнігі ў духоўным прагрэсе грамадства. Заяўкі і кароткія звесткі пра аўтара (аўтарскія калектывы) да 15 красавіка можна накіраваць на адрас Міністэрства культуры.

Нацпрэмія. Больш за 50 заявак беларускіх аўтараў на Нацыянальную літаратурную прэмію паступіла ў Міністэрства інфармацыі па стане на канец мінулага тыдня, паведамляецца на сайце ведамства. «Гэта адзін з самых запатрабаваных і прэстыжных творчых літаратурных конкурсаў, які праводзіцца з 2015 года, пра што сведчыць і нарастаючая колькасць твораў, якія прадстаўлены на разгляд журы», — адзначыў у каментарыі карэспандэнту БелТА начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Уладзімір Андрэевіч. Традыцыйна найбольшую актыўнасць аўтары выяўляюць у намінацыях «Проза», «Паэзія» і «Літаратура для дзяцей і юнацтва». Мяркуюцца, што падлікі пасля завяршэння прыёму заявак (а тэрміны абмежаваны сакавіком) пакажуць: іх будзе не менш, чым у мінулым годзе, калі прэтэндэнтамі на ўдзел сталі амаль 70 аўтараў.

Падрыхтоўка. Праграма XXX Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску», які пройдзе з 14 да 19 ліпеня, будзе ўключаць традыцыйныя канцэрты, лядовае шоу, тэатральныя мерапрыемствы і вулічнае мастацтва. Як паведаміў журналістам генеральны дырэктар Цэнтра культуры «Віцебск», дырэктар Міжнароднага фестывалю мастацтваў Глеб Лапіцкі, сюрпрызам для гледачоў стане першы канцэрт у Летнім амфітэатры — сімфанічная рок-феерія «Уверцюра да фестывалю. Агонь і лёд». Урачыстая цырымонія адкрыцця павінна адбыцца 15 ліпеня на галоўнай сцэне. Тут уручаць спецыяльную ўзнагароду Прэзідэнта «Праз мастацтва — да міру і ўзаемаразумення», адбудзецца гала-канцэрт.

Прэзентацыя. У Нацыянальным мастацкім музеі адбылася прэзентацыя альбома «Няскараны чалавек» аднаго з найбольш яркіх беларускіх скульптараў савецкага часу народнага мастака БССР Сяргея Селіханова. Выдатна ілюстраваная кніга пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь», мае рэтраспектыўны характар і аб'ядноўвае творы мастака розных перыядаў і жанраў. Прадстаўлена каля сотні найлепшых работ майстра. Гэта не толькі скульптура, але і жывапіс, графіка розных гадоў, прычым некаторыя работы рэпрадуктаваны ўпершыню. Шырокі ілюстрацыйны рад, паводле БелТА, дапоўнены артыкуламі беларускіх мастацтвазнаўцаў Наталлі Шаранговіч, Барыса Крэпака, а таксама ўспамінамі калег-мастакоў і блізкіх сяброў. Альбом выдадзены на беларускай, рускай і англійскай мовах.

Нагода. Мастацка-дакументальная выстаўка «40/40» да 40-годдзя Літаратурнага музея Максіма Багдановіча адкрылася ва ўстанове культуры. У экспазіцыі прадстаўлена 40 прадметаў, кожны з якіх у розныя гады быў прызнаны знакавым сярод іншых экспанатаў. За 40 гадоў існавання музей папоўніў свой фонд да 21 тыс. адзінак. Экспанаты дазваляюць раскаваць аб станаўленні і развіцці беларускай літаратуры канца XIX — пачатку XX стагоддзяў, месцы і ролі ў гэтым працэсе Максіма Багдановіча, адлюстроўваць складаны і шматгранны працэс уплыву класічнай літаратурнай спадчыны на духоўнае жыццё грамадства.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

конкурсы

Паэтычная краіна Дубоўкі

Урачыстая цырымонія пад'ядзення вынікаў рэспубліканскага анлайн-конкурсу чытальнікаў «О, Беларусь, мая шыпышына», прымеркаванага да 120-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Дубоўкі, прайшла ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Арганізатары павіншавалі пераможцаў у асноўных катэгорыях. Партнёры праекта — часопісы «Маладосць» і «Бярозка», Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, Беларускі фонд культуры і народны тэатр «Жывое слова» — таксама ўшанавалі пераможцаў і ўручылі памятныя дыпламы і прызы.

Конкурс чытальнікаў праходзіў з 1 кастрычніка да 15 лістапада 2020 года. У ім паўдзельнічала 880 аматараў творчасці Уладзіміра Дубоўкі, у тым ліку 3-за мяжы, ва ўзросце ад 5 да 85 гадоў. Ідэя атрымала шырокі рэзананс, актыўна пашыралася ў сацсетках і на YouTube-канале і стала пацвярджэннем таго, што творчасць «маладнякоўцаў» і асабіста Уладзіміра Дубоўкі надзвычай актуальная.

— Праект стаў вельмі важнай з'явай для нашай бібліятэкі, — адзначыў Алесь Суша, намеснік генеральнага дырэктара — дырэктар па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. — Мне здаецца правільным фармат, калі аб'ядноўваюцца намаганні бібліятэкараў, музейшчыкаў, архівістаў, выдаўцоў, літаратараў, крытыкаў, бо менавіта так мы можам папулярызаваць нашу культуру, вартыя ўвагі дасягненні. «Маладняк», бяспрэчна, такім з'яўляецца, а імя Уладзіміра Дубоўкі ў кантэксце святочных мерапрыемстваў займае асаблівае месца, бо яго творчасць і сёння працягвае натхняць.

Фота Кастуся Дробава.

Падчас узнагароджання.

Ініцыятыва стала паспяховай дзякуючы і таму, што конкурс дыстанцыйны. У ім змаглі паўдзельнічаць аматары паэзіі з розных куткоў Беларусі. Большасць удзельнікаў — жыхары вёсак, для некаторых з іх конкурс стаў першай спробай публічнага выступлення. З усімі творчымі работамі можна пазнаёміцца дзякуючы адмысловаму відэаархіву, створанаму на платформе YouTube.

Алесь Суша падкрэсліў: экспертам было складана не толькі аб'ектыўна ацаніць, але і нават цалкам вывучыць усе работы. У выніку пераможцамі сталі 59 удзельнікаў у 28 намінацыях. Так, прыз сімпатый гледачоў — за найбольшую колькасць падабаек у конкурснай групе на Facebook — атрымалі Іван Скарабагатаў і Эліна Рогалева, вучні Магілёўскай дзяржаўнай гімназіі. Прыз ад часопіса «Маладосць» дастаўся Арыне Колесавай (сярэдняя школа № 1 імя героя Савецкага Саюза П. А. Крываноса горада Клічава) і Ягору Кузаўкову (гімназія горада Дзяржынска).

У склад журы конкурсу ўвайшлі супрацоўнікі Нацыянальнай

бібліятэкі, а таксама запрошаныя ўдзельнікі праекта: Ірына Багдановіч, паэтэса, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта; Аксана Данільчык, паэтэса, перакладчык, кандыдат філалагічных навук; Алесь Сівохіна, аўтар і выканаўца, рэжысёр, мастацкі кіраўнік народнага літаратурнага тэатра «Жывое слова».

Дарэчы, конкурс чытальнікаў «О, Беларусь, мая шыпышына» з'яўляецца часткай віртуальнага праекта «На хвалі часу, у плыні жыцця», прымеркаванага да 100-годдзя ўтварэння літаратурнага аб'яднання «Маладняк». Так званы праект чатырох рэалізоўваецца Нацыянальнай бібліятэкай сумесна з Дзяржаўным музеем гісторыі Беларускай літаратуры, Беларускім дзяржаўным архівам-музеем літаратуры і мастацтва і Выдавецкім домам «Звязда», з якім, па словах Алесь Сушы, творчая супраца працягнецца.

Яўгенія ШЫЦЬКА

вектар

Творчы вянок

Народны клуб нацыянальных культур «Садружнасць» адзначае раз адначыў Сусветны дзень паэзіі. Творцы розных нацыянальнасцей выйшлі на сцэну Брэсцкага грамадска-культурнага цэнтра для таго, каб раскаваць праз яркія паэтычныя вобразы і музыку пра самабытнасць сваіх культур, перадаць нацыянальны каларыт.

Свята адкрыла Настасся Нарэйка, якая кранула гледачоў мілагучнай мовай, пранікнёна прачытала вершы пра родную зямлю і каханне. Аб тых жа вечных пачуццях ўжо на рускай мове раскавалі ў сваіх вершах Любоў Крэсеўская і яе выхаванка, вучаніца Школы маладога літаратара, Ганна Ігнацюк.

Старшыня клуба, прадстаўнік яўрэйскай абшчыны Барыс Брук, прачытаў мудрыя вершы на ідыш і нагадаў, што ў гэты дзень у Брэсцкай вобласці праводзіцца акцыя памяці аб загінулых жыхарах спаленых вёсак. Прысутныя ўшанавалі іх памяць хвілінай маўчання.

Юныя чытальнікі польскай дыяспары прадэкламавалі вершы Марыі Сулімы, напоўненыя любоўю да велічнай палескай прыроды. Шчыра і пяшчотна гучала паэзія Лесі Украінкі ў выкананні дзяўчынак з украінскай арганізацыі «Берагіня». Прадстаўнік азербайджанскай дыяспары Алег Джамбабаеў паведаміў, што гэтымі днямі яго народ адзначае нацыянальнае свята «Наўруз Байрам». Пра сваю гарача любімую радзіму чыталі і спявалі юныя таленты з Азербайджана.

Паэтычныя адкрыцці, разважанні і пажаданні спляліся ў багаты творчы вянок, аб'ядналі пачуцці і жаданне жыць, тварыць, сустракацца і сябраваць на гасціннай беларускай зямлі.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

3 рознымі музамі на «ТЫ»

У Беларусі добра ведаюць і шануюць Хізры Асадулаева — члена трох творчых суполак: Саюза пісьменнікаў Беларусі, Саюза мастакоў і Саюза музычных дзеячаў, народнага мастака Чачэнскай рэспублікі і Рэспублікі Дагестан.

Вершы Хізры Газіевіча з роднай карацінскай мовы перакладзены Рыгорам Барадуліным на беларускую, а Анатолям Аўруціным — на рускую мову. Актыўны грамадскі дзеяч Хізры Асадулаеў — арганізатар і ўдзельнік многіх цікавых рэспубліканскіх і міжнародных мерапрыемстваў.

Народжаны і выхаваны на шчодрой на таленты дагестанскай зямлі, Хізры Асадулаеў вось ужо чацвёртае дзесяцігоддзе жыве ў Мінску, праслаўляючы дзве радзімы, яднаючы нашы культуры і народы.

4 красавіка ў Дзяржаўнай філармоніі ў Мінску адбудзецца яго юбілейны творчы вечар. Возьмуць удзел народныя артысты Беларусі Ніна Шарубіна, Віктар Манаеў, заслужаны артыст Беларусі Алег Сямёнаў, спевакі Анатолий Длускі, Андрэй Шумак, Анастасія Дубоўская, Нацыянальны акадэмічны народны хор Рэспублікі Беларусь імя Генадзя Цітовіча, заслужаны калектыв Беларусі ансамбль народнай музыкі «Свята», вакальная група «Новы дзень».

Прагучаць вершы юбіляра, а таксама песні на яго творы, напісаныя беларускімі кампазітарамі.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

літаратурнае краязнаўства

Жыццё ў здымках

Мінскі «Кнігазбор» выдаў інфармацыйны альбом «Дзяліў трывогу і настрой: Мікола Арочка на фотаздымках». Кніга складаецца з грунтоўнага ўступнага артыкула Сяргея Чыгрына «Жыў з намі побач» і падобраных ім болей як паўсотні фотаздымкаў, а яшчэ рэпрадукцый вокладак выданняў пісьменніка, іншых ілюстрацыйных матэрыялаў, якія датычацца жыцця і творчасці літаратара.

Гэта літаратурна-краязнаўчы праект, якім слоніміскі краязнаўца публіцыст і літаратар Сяргей Чыгрын паказвае прыклад таго, як варта абыходзіцца з гістарычнай спадчынай. Несумненна, яго вопыт возмудца на ўзбраенне і іншыя руплівыя збіральнікі памяці пра нашу нацыянальную культуру.

У кнізе, фундатарам якой выступіла жонка пісьменніка Марыя

Іванаўна Арочка, сабраны фотаздымкі з прыватных архіваў Марыі Арочкі, Сяргея Чыгрына, Адама Мальдзіса, Міхася Скоблы, Алеся Бельскага, Віктара Шніпа, Анатоля Вераб'я, Сцяпана Лаўшука, з Беларускага дзяржаўнага архіва літаратуры і мастацтва, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Ужо на пачатку ўступнага артыкула Сяргей Чыгрын перакананы: «...старыя фотаздымкі, напрыклад, жыцця пісьменніка могуць нам раскласці пра іх значна больш, чым сухія факты біяграфіі. Таму фотаздымкі, якія склалі гэты альбом, дапоўняць шмат цікавага і раней невядомага да няпростага лёсу доктара філалагічных навук, беларускага паэта і літаратуразнаўца Міколы

Арочкі (1930—2013). Апошнія дваццаць тры гады жыцця ён пражыў у роднай вёсцы Вецявічы на Слонімішчыне. Там пісьменніка і праявілі ў апошні шлях вяскоўцы на мясцовы пагост, правялі да сыноў, лёс якіх быў трагічным і кароткім».

«Я люблю наступленне, // Дзе трэба і плугам, і песняй змагацца. // Я — з таго пакалення, //

Якое з агню ўратавана для працы», — не толькі пра сябе напісаў у 1966 годзе Мікола Арочка. У гэтых радках — сапраўды яго пакаленне. Як і на здымках, сабраных у кнізе «Дзяліў трывогу і настрой», дзе ёсць усё: сам паэт, яго родныя людзі, яго слоніміская вёска і, вядома ж, уся цеплыня і дабрыня вясковага жыцця.

Кастусь ЛЕШНІЦА

імпрэзы

У гонар праваслаўнай кнігі

Літаратары Гомельшчыны бралі актыўны ўдзел у прапрыемствах, якія праходзілі ў межах Тыдня праваслаўнай кнігі. Адна з цэнтральных падзей — адкрыццё выстаўкі рэдкіх выданняў «Вялікі дарунак чалавеку ад Бога» са збору Гомельскай епархіі Беларускай праваслаўнай царквы ў музеі аўтографа Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя А. І. Герцэна.

Прадстаўлены ў экспазіцыі кнігі — сапраўдныя рарытэты. Сярод іх — Бібліі і Евангеллі, творы Іаана Залатавуста, некалькі выданняў Елізаветінскай Бібліі 1751 і 1802 гадоў. Тут можна было ўбачыць і абразы пачатку XX ст., і многія іншыя экспанаты — скарыны не толькі царкоўныя, але і рэчы, цікавыя для гісторыкаў, літаратуразнаўцаў, выдаўцоў, педагогаў. Дапаўняе выстаўку калекцыя сучасных праваслаўных выданняў цэнтральнай гарадской бібліятэкі.

— Кніга — гэта мінулае, яна распавядае нам, як жылі продкі, і разам з тым дае надзею на будучыню, бо Святое

Пісанне, духоўная літаратура кажуць пра любоў чалавека да чалавека і дазваляюць усім яшчэ раз абдумаць сваё жыццё, — зазначыў архіепіскап Гомельскі і Жлобінскі Стэфан.

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч падкрэсліў найлепшыя традыцыі праваслаўнай культуры і літаратуры і акцэнтаваў ўвагу на высокамастацкіх творах пісьменнікаў-сучаснікаў. Багатая экспазіцыя, на думку літаратара, нясе сучасніку не толькі духоўныя веды, але і вучыць дабру, згодзе, яднанню. Кіраўнік пісьменніцкай суполкі выказаў падзяку Уладу Стэфану за садзейнічанне, падтрымку і ўвагу да творчасці літаратараў Гомельшчыны.

Архіепіскап Гомельскі і Жлобінскі стаў каля вытокаў сумесных з абласной творчай арганізацыяй літаратурных конкурсаў. На працягу пяці гадоў сумеснымі намаганнямі праводзіўся абласны конкурс «Праваслаўе — мая надзея». Уладальнікі Гран-пры мелі магчымасць выдаць за кошт сродкаў царквы свае творы.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

зваротная сувязь

Вячэрні сеанс

Па выхадных на канале «Культура» Беларускага радыё гучыць праграма «Прачулым радком», якая гэтым разам прапануе вершы Анатоля Грачанікава.

У «Літаратурнай анталогіі» слухайце раман Івана Мележа «Людзі на балоне» ў прачытанні артысткі Лікі Пташук. У «Радыебібліятэцы» выходзіць твор Фрэнсіса Скаота Фінчдэральда «Вялікі Гэтсбі», чытае акцёр Аляксандр Аўчыннікаў.

У суботу і нядзелю раніцай у 10:05 слухайце праект «Дзіцячы радыё тэатр» — радыёпастаную паводле Джэрома Клапкі Джэрома «Сюрпрыз містара Мільберы» і Аляксея Якімовіча «Пярэварачень». А ўвечары ў гэтыя дні для вас гучыць перадача «Літаратурныя гісторыі», якая прапануе апавяданні «Вячэрні сеанс» Івана Шамякіна і «Марыула» Алены Васілевіч.

«Радыётэатр плюс» у выхадныя ў вячэрнім эфіры прапануе фрагменты радыёспектакля «Пачакай, затрымайся...» па трэцяй і чацвёртай кнігах «Новы свет» і «Пачакай, затрымайся...» аднайменнай тэатралогіі Алены Васілевіч.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ». У нядзелю да ўвагі слухачоў — праект Навума Гальперовіча «Сюжэт для вечнасці». Госць эфіру радыёверсіі праграмы «Сурасмоўцы» — акцёр і рэжысёр Беларускага радыё Алег Вінярскі.

90 гадоў таму (1931) быў створаны Беларускі тэатр юнага глядача імя Н. К. Крупскай. Існаваў да 1941 г.

3 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Мікалая Валынца (1921—2003), жывапісца.

3 красавіка 75-годдзе адзначае Рычард Смольскі, тэатразнаўца, педагог.

4 красавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Мікалая Шчаглова-Куліковіча (1896—1969), кампазітара. Жыў у ЗША.

5 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Барыса Эрына (1921—2008), расійскага рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў Украінскай ССР, з 1957 г. — рэжысёр, у 1964—1968 гг. — галоўны рэжысёр тэатра імя Янкі Купалы.

5 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Рамана Тармолы (Тармола-Мірскі) (1936—2011), паэта.

5 красавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Пуцэйкі (1941—2004), жывапісца.

5 красавіка 50-гадовы юбілей святкуе Валерыя Арланава, актрыса, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь.

5 красавіка 85-годдзе адзначае Эдуард Карніловіч, пісьменнік, вучоны-гісторык, палітолаг, выкладчык, член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

6 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Вікторыі Казловай (1936—2005), тэатральнага рэжысёра, педагога.

6 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Аркадзя Саўчанкі (1936—2004), спевака, народнага артыста БССР, народнага артыста СССР.

6 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Генадзя Шупенькі (1936—2010), крытыка, літаратуразнаўца.

6 красавіка — 75 гадоў з дня нараджэння Валянціны Коўтун (Новік) (1946—2011), паэтэсы, празаіка, драматурга, перакладчыка, літаратуразнаўца, грамадскага дзеяча.

7 красавіка — 145 гадоў з дня нараджэння Іларыёна Свянціцкага (1876—1956), украінскага філалага-славіста, даследчыка беларускай культуры.

7 красавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Абрама Вайнштэйна (1916—1990), жывапісца.

7 красавіка — 95 гадоў з дня заснавання (1926) Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

7 красавіка — 95 гадоў з дня нараджэння Аляксея Кагадзеева (1926—1997), харавога дырыжора, педагога, народнага артыста БССР.

7 красавіка — 60 гадоў з дня нараджэння Юрыя Рудзевіча (1961—2017), спевака, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь.

8 красавіка — 155 гадоў з дня нараджэння Васіля Цвяткова (1866—1933), расійскага спевака, педагога. У 1925—1928 гг. кіраваў вакальным класам у Беларускім дзяржаўным музычным тэхнікуме.

9 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Аляксея Царова (1921—1978), беларускага і расійскага акцёра, заслужанага артыста БССР.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырае спачуванне паэтэсе Марыне Валянцінаўне НАСЛЕДНІКАВАЙ з прычыны вялікага гора — смерці маці Галіны Сцяпанаўны Пашук.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць шчырае спачуванне паэтэсе Вользе Цімафееўне ШПАКЕВІЧ з прычыны вялікага гора — смерці роднага брата Васіля.

«ЛіМ»-люстэрка

Міжнародны харавы конкурс імя Віктара Роўды пройдзе 14—16 мая ў дыстанцыйным фармаце, адзначаецца ў матэрыяле агенцтва «Мінск-Навіны». Да ўдзелу ў конкурсе, прымеркаваным да 100-годдзя з дня нараджэння прафесара Віктара Роўды, выдатнага дзеяча харавога мастацтва, народнага артыста СССР, запрашаюць Беларускі саюз музычных дзеячаў і Беларуская асацыяцыя харавых дырыжораў пры падтрымцы ўпраўлення культуры Мінгарвыканкама. Удзельнічаць могуць аматарскія хоры і ансамблі: дарослыя, моладзевыя, дзіцячыя, змешаныя, мужчынскія і жаночыя. У праграме віртуальнага харавога ўік-энду — лекцыі, майстар-класы ад экспертаў сусветнага ўзроўню, праслухоўванне ўдзельнікаў васьмі конкурсных катэгорый, канцэрты. Конкурс пройдзе на яго YouTube-канале. Падаць заяўку можна да 16 красавіка ўключна.

Праект у фармаце лекцый-кінапаказаў аб культуры, мастацтве, традыцыях і гісторыі Венесуэлы стартаваў у мастацкай галерэі «Універсітэт культуры». Кожны месяц у сценах галерэі будуць дэманстравацца мастацкія і дакументальныя фільмы, якія знаёмяць наведвальнікаў з Венесуэлай, перадае БелТА. Пачаўся цыкл лекцый з мастацкай карціны «Міранда вяртаецца» (рэжысёр Луіс Альберта Ламата). Гістарычная стужка, знятая ў 2007 годзе, прысвечана жыццю нацыянальнага героя Венесуэлы, аднаго з кіраўнікоў барацьбы за незалежнасць іспанскіх калоній у Амерыцы Франсіска дэ Міранды. Фільм расказвае аб яго падарожжах па Старым Свеце, Афрыцы, Кубе, Ямайцы, Гаіці, ЗША, Расіі. Праект арганізоўваецца сумесна з Пасольствам Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла ў Беларусі.

Адзін з самых вядомых і запатрабаваных тэнараў свету Ахмед Агадзі выканае ролю Калафа ў оперы «Турандот», якую прадставяць 17 красавіка ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета. Ахмед Агадзі, заслужаны артыст Расіі, народны артыст Татарстана, уладальнік прэміі «Залатая Маска», выступіць у якасці запрошанага саліста беларускага Вялікага. На сцэну разам з ім у шэдэўры Джакама Пучыні выйдучь беларускія артысты Анастасія Малашкевіч (дэбютуе ў партыі Турандот), народны артыст Рэспублікі Беларусь Васіль Кавальчук, заслужаная артыстка Беларусі Алена Бундзелева. За дырыжорскім пультам — Алег Лясун.

Стужка «Ніхто» Ільі Найшулера стала першым фільмам расійскага рэжысёра, які ўзначаліў праект ЗША, адзначае РІА «Новости». Баявік з Бобам Одэнкеркам зарабіў 6,7 млн долараў на 2460 экранах, у той час як яго зборы ў свеце дасягнулі 11,7 млн. Бюджэт стужкі складае 15 млн долараў. Прадзюсарам «Ніхто» выступіў адзін са стваральнікаў «Джона Уіка» Дэвід Літч, галоўныя ролі выканалі Аляксей Серабракоў і Крыстафер Лойд.

Міжнародная прэмія ў галіне фантастычнай літаратуры імя Аркадзя і Барыса Стругацкіх абвясціла доўгі спіс, у які ўвайшлі 37 твораў. Пералік намінантаў можна паглядзець на афіцыйнай старонцы прэміі. Сярод іх — «Непераможнае сонца» Віктара Пялёвіна, «Аэрафобія» Андрэя Хуснутдінава, «Мы згарэлі, Нотр-Дам» Івана Чэкалава, «Аўтапартрэт з вустрыцай у кішэні» Рамана Шмаракова, «Эпідэмія» Яўгена Лукіна, «Апраўданне Вострава» Яўгена Вадалазкіна.

Уладальнік «Оскара» Расел Кроу атрымаў галоўную ролю ў стужцы «Ротка» пра мастака-абстракцыяніста Марка Ротка, інфармуе партал *film.ru*. Пастаноўшчыца праекта выступіць Сэм Тэйлар-Джонсан. Фільм будзе засноўвацца на кнізе Лі Сэлдзіс «Спадчына Марка Роткі», у якой расказваецца гісторыя барацьбы дачкі мастака Кейт за работы бацькі і супраць карумпіраванай эліты нью-ёркскага арт-свету. У карціне таксама будуць задзейнічаны Майкл Стулбарг, Джарэд Харыс. Здымкі павінны прайсці летам 2021 года.

Мексіканскі рэжысёр Аляксандра Гансалес Іньярыту вярнуўся на радзіму ў горад Мехіка для здымак фільма пад назвай «Чысцілішча». Карціна расказа пра «палітычны і сацыяльны мадэрнізм» Мексікі. Галоўную ролю ў фільме выканае Даніэль Хіменэс Кача, найбольш вядомы па стужцы Пэдра Альмадовара «Благое выхаванне». Апошнім поўнаметражным фільмам Іньярыту быў «Уцалель» з Леанарда Дзі Капрыя ў галоўнай ролі. У 2017 годзе ён таксама выпусціў VR-інсталіцыю «Плоць і пясок» — работа прынесла яму «Оскар» за асаблівыя дасягненні.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Сяброўства як падмурак

Заснаванне ў красавіку 1926 года «Беларускага таварыства культурнае сувязі з заgrаніцай» было абумоўлена жыццём. Эканамічныя, палітычныя, прамысловыя сувязі з іншымі краінамі, якія тады актыўна наладжвала кіраўніцтва СССР, павінны былі развівацца на духоўным падмурку, таму пытанне дасягненняў у галіне культуры і іх папулярызавання стала надзвычай актуальным. Напярэдадні юбілею старшыня «Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі» (менавіта такую назву носіць цяпер арганізацыя) Ніна Іванова расказала карэспандэнту «ЛіМа», чым жыве ўстанова сёння і як вырашае свае задачы.

Пра гісторыю

Напачатку таварыства ўваходзіла ў склад Саюза Савецкіх таварыстваў дружбы ў Маскве. Таварыствы на ўзроўні рэспублік, дзе былі створаны аддзяленні, юрыдычнай рэгістрацыі не мелі — іх дзейнасць каардынавалася цэнтрам. Цяпер Беларускае таварыства — юрыдычная асоба, зарэгістраваная Мінюстам. А структуры таварыства юрыдычнымі асобамі не з’яўляюцца, як і калісьці рэспубліканскія.

Дарэчы, грамадская арганізацыя зарэгістравалася ў ліку першых — 12 верасня 1991 года.

Пры развале Саюза ўсе структуры на ўзроўні рэспублік разваліліся таксама. Адрэзліся яны не ва ўсіх краінах былога СССР. У Расіі, напрыклад, арганізацыя стала падначаленай МЗС, потым — ураду Расіі і як грамадская перасталася існаваць. Патрэбны былі фінансавыя сродкі... Сёння гэта «Расза межцэнтр» — культурны цэнтр, структуры якога фінансуюцца з дзяржбюджэту. Да грамадскай арганізацыі, праўда, адносінаў маюць мала. Мы не можам супрацоўнічаць у поўным аб’ёме, бо знаходзімся ў розных катэгорыях, і нам складана сумесна вырашаць фінансавыя і юрыдычныя пытанні.

У многіх краінах былога сацлагера таварыствы таксама фінансуюцца з бюджэту. Захаваліся толькі тры грамадскія арганізацыі: наша (з 2001 года на самафінансаванні, без дзяржаўнай фінансавай падтрымкі), у Польшчы — «Польшча — Усход» (а ў іх складзе — таварыства «Польшча — Беларусь») і ў Балгарыі. Гэтыя ж арганізацыі захавалі і свае базы — Дамы Дружбы.

У 1991 годзе ў складзе ўстановы было 12 аддзяленняў — таварыстваў дружбы. Пасля набывання суверэнітэту структуры былі перагледжаны, работа іх перафарміравана. З’явілася каля 15 новых таварыстваў. Духоўныя сувязі тады былі надзвычай запатрабаванымі, хоць і рваліся ўсе астатнія... Цяпер у нас 40 таварыстваў дружбы з іншымі краінамі.

Пра тое, як утвараюцца структурныя адзінкі

Таварыствы дружбы з краінамі былога Саюза, напрыклад, Арменіяй, Казахстанам, ствараліся не з чыстага ліста. Хацелася захаваць тыя духоўныя, літаратурныя, музычныя сувязі, якія існавалі ў часы СССР. Трэба было мацаваць іх.

Іншы шлях — калі адкрываецца пасольства. Так, многія таварыствы былі створаны пасля ўсталявання дыпламатычных адносін. Першай установай, куды накіроўваліся дыпламаты, быў Дом Дружбы. Пасольствы выяўлялі зацікаўленасць, бо разумелі, што ім патрэбна пэўная база, дзе яны маглі б атрымаць падтрымку для правядзення культурных мерапрыемстваў. Гэтым шляхам з’явілася большасць таварыстваў.

Некаторыя краіны адгукнуліся пасля катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, жадалі дапамагчы. Так з’явіліся адпаведныя структуры для супрацоўніцтва.

Самае галоўнае, што нашы арганізацыі свабодныя. У склад таварыства можна ўвайсці па вуснай заяве. Маладыя навукоўцы, якія ўдзельнічаюць у публічных

сустрэчах, у вольнай форме пакідаюць заяўку аб сваім жаданні супрацоўнічаць. Наша спецыфіка — народная дыпламатыя. Галоўнае тут — жаданне чалавека рабіць нейкі ўнёсак, скіроўваць сваю прафесійную дзейнасць, каб развіваць сувязь з пэўнай краінай.

На ўсе мерапрыемствы і семінары ўваход вольны. Да нас на практыку прыходзіць шмат студэнтаў з факультэта міжнародных адносін БДУ, універсітэта культуры, эканамічнага ўніверсітэта. Яны знаёмяцца з сістэмай работы і метадамі супрацоўніцтва з дыпламатычным корпусам. Пасля завяршэння практыкі некаторыя застаюцца актыўнымі сябрамі таварыстваў.

Супрацоўніцтва з нашай арганізацыяй не прыносіць матэрыяльнай выгады, аднак цікавага шмат. Працуем на замежных мовах: англійскай, французскай, нямецкай, іспанскай, італьянскай — нашы рабочыя. Людзі атрымліваюць добры досвед па ўдасканаленні валодання мовамі.

Пра найбліжэйшыя планы

Сумесна з Пасольствам Кітая плануем правядзенне семінара да стагоддзя КПК. У яго межах пойдзе размова пра «40 гадоў рэформ і адкрытасці» КНР, узровень жыцця і сацыяльнага забеспячэння ў Кітаі. З апошніх ідэй — ініцыятыва Сі Цзіньпіна «Пояс — шлях», у якой мы таксама бярэм удзел. Будзе гаворка і пра тое, якую ролю адыграла партыя ў развіцці кітайскай эканомікі, рэформах.

З Кітаем звязана і іншая тэма, у якой мы супадаем. Гэта — ізноў ініцыятыва іх лідара: «Чалавецтва адзінага лёсу». Калі згадаць гімн Дома Дружбы, які напісала Сяргей Панізьнік і Эдуард Зарыцкі, там ёсць словы аб тым, што мы марым, каб стала домам дружбы ўся Зямля. Па вялікім рахунку, усе людзі — адна сям’я. Асабліва гэта зразумела, калі нешта здараецца і свет аказваецца безабаронным. Як з пандэміяй... Гэтая ініцыятыва аб’ядноўвае, супадае з мэтай нашай дзейнасці, мы часта звяртаемся да гэтых тэм.

Пра галоўныя кірункі дзейнасці

Стала і паслядоўна мы ажыццяўляем чатыры праграмы: папулярызавання культуры — беларускай і сусветнай; маладзёжныя праекты і семінары; «Пародныя гарады», у межах якой праводзяцца не толькі сустрэчы кіраўніцтва гарадоў і мясцовых улад нашай краіны і замежных, але і сустрэчы моладзі. Чацвёртая праграма — гуманітарная. Наша краіна атрымлівае медыцынскае абсталяванне ад фонду «Дзецім Чарнобыля» зямлі Ніжняй Саксоніі ўжо 25 гадоў. З гэтым партнёрам, дарэчы, у нас не толькі дзелавое супрацоўніцтва — маюць месца і праграмы папулярызавання культуры. Тры гады таму ў Ніжняй Саксоніі арганізавалі Дні беларускай культуры, дзе выступалі наш балет. Шукаем любую магчымасць, каб выконваць статутныя задачы.

Надзвычай цікавая праграма — «Пародныя гарады». 36 беларускіх гарадоў маюць пабрацімаў — іх больш ад 300! Сам факт усталявання пабрацімскіх сувязей вельмі важны... У кожнага

Ніна Іванова.

таварыства «Беларусь — Японія», якая скоро адбудзецца, прадставім традыцыйнае чаюванне, спаборніцтва па шашках «го», японскія нацыянальныя касцюм, японскую оперу...

Пра ўласны шлях у прафесію

Да свайго паклікання ішла складаным шляхам. Працавала выхавальнікам у інтэрнаце пры Мінскім падшпінкавым заводзе, намеснікам старшыні прафкама, у камсамоле, курыравала культуру ў Мінскім гаркаме. Калі туды

ўладкавалася, пачала вывучаць беларускую культуру (папярэдняя сфера дзейнасці не была звязана з ёй напраму). Але заўжды любіла і паэзію, і тэатр, таму зацікаўленасць мела вялізную. Трэба было знаёміцца з пісьменнікамі, з творчымі саюзамі. Пачала прымаць удзел у мерапрыемствах, загарэлася гэтым, зразумела: менавіта тут маё месца. Патраніравала арганізацыю Беларускага таварыства дружбы. Думала: як жа цікава працаваць у арганізацыі! Аднак для работы трэба было ведаць замежную мову. А нямецкая мая са школы была слабакая...

І тут вызваляецца пасада адказнага сакратара прэзідыума — папрасілася туды. Пачала актыўна вывучаць мову: спачатку на курсах, потым у лінгвістычным універсітэце, у Інстытуце Гётэ. Цяпер магу гаварыць з нямецкімі партнёрамі без перакладчыка. У тым ліку па тэлефоне...

Пра Дом Дружбы

Дом наш — духоўны цэнтр. Любім яго мы і любяць тыя, хто сюды прыходзіць. Ганарымся ім. Нядаўна пераглядала архівы, дакументы з даўняга сходу: там згадваюцца імёны народных артыстаў Ларысы Александровскай, Стэфаніі Станюты... Часам, калі праводзіш у зале мерапрыемства, здаецца, што гэтыя галасы тут жывуць. Мне заўсёды лёгка весці вечар, адкрываць яго: часам з’яўляецца адчуванне, што падказваюць тыя, хто стаяў за гэтым мікрафонам раней — настолькі тут усё адухоўлена і цёпла... Нідзе, акрамя як у Доме Дружбы, не адчуваю сябе нашчадкамі нечага высокага.

Дом быў пабудаваны спецыяльна пад арганізацыю таварыства, для зручнасці дзейнасці: вялікая зала — на 150 чалавек, малая зала — на 40—45. Усё астатняе — фая і невялікія кабінеты для супрацоўнікаў.

Будаўніцтва было пачата па індывідуальным праекце заслужанага архітэктара нашай краіны Яўгена Заслаўскага ў 1953 годзе, а скончана — у 1956-м. У 1957 годзе Яўген Заслаўскі за гэты дом атрымаў Дзяржаўную прэмію...

Архітэктар не дапускаў замены матэрыялаў на больш танныя, таму будынак зроблены вельмі якасна. Калі дэманціравалі вокны пры замене іх на шклопакеты, дзівіліся, як надзейна зроблена! Тут усё — для зручнасці: ёсць дзе і выстаўку арганізаваць, паставіш крэслы адным чынам — можна правесці камерную сустрэчу ці круглы стол, дыялог з паслом, павесіш экран — ужо кіназала.

А ў зале адбываецца тое, што цяжка растлумачыць. Бывае, кепскі настрой, але трэба выходзіць да людзей, весці імпрэзу. Выйдзеш — і адразу адчуваеш уздым, вочы гараць, пачуваешся добра — пачынаецца пераўтварэнне...

Запісала Яна БУДОВІЧ

«Крытычны эпизод» і пошук раскаяння

Час ад часу сустракаюцца творы, якія могуць уразіць толькі аднойчы. Гэтае ўражанне бывае рознае: шчырае ці дзяжурнае, натуральнае ці перабольшанае... Але калі гаварыць пра непадробныя эмоцыі, то іх ужо не замяніць ні знаёмствам з героямі, ні распазнаваннем сябе, падзей і часу, ні глыбокім аналізам.

Для многіх усё гэта тычыцца аповесці «Крэйцарава саната» Льва Талстога — сенсацыйнага твора, які неаднаразова забаранялі. Ён выклікаў вострую палеміку ўжо ў момант выхаду ў свет нават ва ўласнай сям’і пісьменніка, і спрэчкі вакол яго да гэтага часу не сціхаюць. Да Сусветнага дня тэатра ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага прайшла прэм’ера аднайменнай пастаноўкі па творы рускага класіка.

Некаторыя катэгорыі першакрыніцы

Змест твора Льва Талстога — апавяданне пра шлях героя ад закаханасці да забойства, «крытычнага эпизоду», як кажа галоўны герой Васіль Познышаў у размове з адвакатам. Пераказваючы вынікі таго, што было асэнсавана ім у турме, і выбудоўваючы з іх сваю гісторыю, ён усведамляе, што выбарам жонкі кіравала не толькі

ранасць галоўнага героя). Так, сучаснае абагульненне, да якога звярнуўся аўтар у гэтым творы, супярэчыць ледзь не самаму знакамітаму яго выказванню: «Усе шчаслівыя сем’і падобныя адна на адну, кожная нешчаслівая сям’я нешчаслівая па-свойму».

Разважаючы пра заганы грамадства і выхавання, у тым ліку звязанага з рэлігіяй, ён амаль не закранае ролю мужчыны і не абвінавачвае яго. Станаўленне мужчыны Талстой у выніку разумее як «падзенне», тобок «апаганенне» як сябе, так і жанчыны. Усё ж аўтар не выступае ні на чым баку, яго высновы — яшчэ адзін складнік, які шакіраваў чытача. Гэта папулярная новых форм паводзін, якія адмаўляюць усе раней прынятыя грамадскія нормы.

Што хацелі сказаць аўтары?

Для тых, каму засталася незразумелай асноўная ідэя аповесці «Крэйцарава саната», Леў Мікалаевіч напісаў пасляслоўе, у якім прагучала гарачае публіцыстычнае ўсхваленне нявіннасці і духоўнай чысціні. Сапраўды, калі твор яшчэ пакідаў шмат месца для роздумаў, то своеасаблівы пастскрыптум тлумачыць усё тое, «што хацеў сказаць аўтар».

Многія пастаноўшчыкі, у тым ліку аднайменных кінастужак 1914 і 1987 гадоў, паспрабавалі не звяртаць увагі на шматлікія натацыі аўтара. Гэта ж зрабіла і Марыя Матых, рэжысёр «Крэйцаравай санаты» ў НАДТ імя М. Горкага, для якой работа — першая самастойная спроба (рэжысёрскі дэбют на вялікай сцэне — пастаноўка спектакля «Обломов» у НАДТ імя М. Горкага ў 2018 годзе пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі Барыса Луцэнкі). У яе працы танні твор становіцца сапраўды глыбокапсіхалагічным.

Марыя Матых стварыла спектакль пра адну памылку, гісторыю нешчаслівых людзей, якія шукаюць шчырасці і разумення. Складана назваць яе аўтарскай інтэрпрэтацыяй, бо, па-першае, усе дыялогі вельмі блізкія да арыгінальных, па-другое, у асобы герояў і падзей, здаецца, не прынесена новых характарыстык і дэталей. Але істотныя адрозненні з тэкстам аповесці ўсё ж знаходзяцца. Так ці інакш, цікава разгадаць і прычыны, і наступствы гэтых змен.

На працягу ўсяго дзеяння на сцэне глядач бачыць героя з жонкай Лісай, музыканта Трухачэўскага і Яго. Тут трэба адзначыць, што калі іншыя персанажы становяцца заўважнымі толькі час ад часу, то галоўны герой (яго ў розных саставах іграюць Аляксандр Палазкоў і Аляксандр Вергуню) паўтары гадзіны адкрывае сваю душу загадкаваму персанажу без імя, што няпроста з пункту гледжання акцёрскай прафесіі — гэта пэўны выклік. З любоўным трохвугольнікам усё зразумела. Загадкавы ж «Ён» падобны да следчага, якога, папярэдне, да пэўнага часу не цікавіць раскрыццё душы, яму найбольш важна, у што быў апраўданы злачынца ў момант трагедыі.

У сувязі з гэтым далей увага глядача канцэнтруецца на саманазіранні Познышава, які ясна разумее становішча і мінулае, і цяперашняе. Фармальна гэта допыт, на якім герой усё ж набліжаецца да пакаяння, у тым ліку ў хрысціянскім разуменні, чаго не назіраюць чытачы твора Талстога, дзе ёсць відавочная споведзь, але адсутнічае пакаяннае. Верагодна, таму стваральнікі пастаноўкі арганізавалі адмысловае галасаванне: ці можна апраўдаць Познышава? За вынікамі трэба сачыць у сацыяльных сетках: пакуль 60 працэнтаў на 40. Магчыма, на карысць такіх высноў «суда прысяжных» уплывае форма допыту. У тэксце аповесці герою ў цягніку ў большай ступені ўласціва самалюбаванне.

У пастаноўцы толькі ў агульных рысах апісваюцца адносіны з дзецьмі, але гэтыя дэталі маюць істотнае значэнне для разумення твора. Невыпадкова літаратурны Познышаў гздае толькі дваіх сваіх дзяцей і іх паводзіны падчас трагедыі, бо яны найбольш ярка адлюстроўваюць адносіны мужа і жонкі. Бацькі абіраюць сабе ўлюбёнцаў: ён судзіць жонку па сваёй копіі — сыне, імя якога супадае з бацькавым — Вася, а маці судзіць мужа па дачцэ, Лізе. Познышаў здольны прыняць абодвух толькі ў канцы іх агульнай сямейнай гісторыі. Дарэчы, дзеці жывуць на поўначы з сястрой жонкі, а ён, пазбаўлены праваў на іх, перасяліўся на поўдзень. Адаленыя месцы пражывання сімвалізуюць

поўнае адмаўленне героя ад ранейшага жыцця. Апаўдальнік Познышаў шкадуе аб тым, што яго дзеці растуць такімі ж «жывёламі», якімі яны былі з жонкай. У гэтым — песімістычны прагноз Льва Талстога, які аб’ектыўна спраўдзіўся, аб чым кажа хаця б статыстыка разводаў.

Відаць, што Марыя Матых імкнецца паказаць гісторыю не як банальны сюжэт пра рэўнасць, у якім герой жадае пакараць жонку і даць сабе волю. Гэтаму спрыяе яркае адлюстраванне пекла ў паказе сямейнага жыцця (сцэна за абедзеным сталом, чаргаванне прыступаў пяшчоты і гневу і г. д.). Пекла трансліюецца ў самой структуры пастаноўкі — пачатак закальцоўваецца з фіналам, калі галасы (можна паставіць знак роўнасці з успамінамі) у галаве адзінокага героя гавораць адны і тыя ж фразы аб пралюбадзействе, жанчыне-нявольніцы, каханні з першага погляду, свечцы, якая не можа гарэць усё жыццё.

Пытанні і адказы

Спектакль Марыі Матых не дае адказаў на тыя пытанні, што хвалюць чытача аповесці. Ніхто не ведае дакладна, ці быў у Васілі і Лізы хаця б зародак сапраўднага ўзаемага кахання, ці маглі знаёмай многім страсць, якая пераходзіць у рэўнасць і нянавісць, давесці да забойства, ці мела ўвогуле месца здрада? Тое, што мы глядзім на падзеі вачыма Познышава, толькі павялічвае няўпэўненасць у тым, што бачым. Няма нават інфармацыі пра сям’ю і дзяцінства героя. Глядач знаходзіцца ў тумане ўнутранага свету персанажа. Гэтаму спрыяе і скупое асвятленне, і мэбля, што ў залежнасці ад падзей набывае неабходныя характарыстыкі без знешніх змен, а таксама музыка, якой, што незвычайна, нададзена не так шмат увагі, але пры гэтым дастаткова.

Варта засяродзіцца і на дыскусіі пра назву твора. Існуе гіпотэза, згодна з якой прычына забойства не рэўнасць, а тое, што жонка ўтайла, хто яна ёсць на самой справе: не істота, не жывёла, якой яе лічыў муж, а жанчына з пэўным густам, ведамі і ўменнямі і, вядома, тымі ці іншымі музычнымі здольнасцямі. Гэтую незразумелую для яго душу сапсаваны Познышаў вынесці не змог. Версій можа быць колькі заўгодна, хоць дакладная названа самім аўтарам: сувязь мужчыны і жанчыны нязменна прыводзіць да забойства. У гэтым рэчышчы погляд Лізы ўяўляе не меншую цікавасць. Так ці інакш, жаночы голас можна пачуць у такіх творах, як «Чыя віна» Соф’і Талстой і «Наконт Крэйцаравай санаты» Мікалая Ляскова.

Зварот да такога неадназначнага твора сёння сведчыць пра нязменную цікавасць да тэм, якія ўзняў пісьменнік, напрыклад, рэўнасці. Гэты матыў нават не ўсведамляецца Познышавым як паталагічны. Крытыкі

жаданне ўлады над беднай і нескранутай дзяўчынай (выбранніца — дачка «збяднелага памешчыка»), але і цялесная цяга, выкліканая яе знешняй прыгажосцю і адзеннем. Згодна са сцвярдзеннем персанажа, жанчыны, выстаўляючы фігуру ў самым прывабным святле, дзейнічаюць несвядома — «як жывёлы». На дадзеным этапе асэнсавання ён бачыць прычыну іх шлюбнай варожасці ў той агульнай з’яве, што жонка ўсё робіць і будзе рабіць, як усе жанчыны ў сям’і. Сцераецца розніца паміж чалавекам і жывёлай.

Уласныя распусныя паводзіны ў маладосці выклікаюць у героя агіду, але ён вінаваціць у гэтым у першую чаргу жанчын: апраўдаючы прывабныя сукенкі, яны імкнуцца быць «аб’ектамі страсці». Ён абвінавачвае тых маці, якія жадаюць выгадна выдаць сваіх дачок замуж і для гэтага выбіраюць для іх адпаведныя строі. Герой кажа пра тое, што жанчыны выдатна ўсведамляюць сваю ўладу над мужчынамі і карыстаюцца ёй, ведаючы, што цялесныя жаданні пераважаюць над усімі іншымі, нават самымі высокімі намерамі моцнага полу. Фактычна герой называе прастытуцыяй паводзіны дам вышэйшага свету і сцвярджае, што жанчыны заўсёды будуць у прыніжаным становішчы, пакуль не навучацца сціпласці і цнатлівасці.

Так, корань праблемы, на яго думку, ляжыць не ў адсутнасці бачнага, паказнага прагрэсу (права на адукацыю, галасаванне і г. д.), а ва ўнутраных, нябачных прычынах. Жанчыны сталі прадметам пачуццёвасці, і прывабнасцю яны «адплачваюць за свой прыгнёт». Пакуль, як вынікае, у грамадстве не зменіцца гэты спосаб камунікацыі, мужчына застаецца ўсё тым жа разбэшчаным рабаўладальнікам. У яго тлумачэнні «натуральнае» ёсць быццё, асноўная характарыстыка якога — нявіннасць. Герой Талстога разумее шлюб як «падман», «бракаванасць». Ён ужывае гэтае слова, калі распавядае пра тое, як выбіраў сабе жонку: «Шмат каго я забракаваў менавіта таму, што яны былі недастаткова чыстыя для мяне».

Крытыка ў адрас Льва Талстога на першы погляд шмат у чым справядлівая (калі казаць пра катэгарычныя высновы, абагульненне праблем з рознымі прычынамі, жорсткую ідэалогію, а таксама пра фактычную беспаканнасць галоўнага героя). Так, сучаснае абагульненне, да якога звярнуўся аўтар у гэтым творы, супярэчыць ледзь не самаму знакамітаму яго выказванню: «Усе шчаслівыя сем’і падобныя адна на адну, кожная нешчаслівая сям’я нешчаслівая па-свойму».

сваіх пачуццяў і перакананняў у героя няма, што нязвычайна для псіхалагічнага твора.

Дарэчы, нельга не заўважыць «гаворачыя» прозвішчы, якія падабенства прозвішчаў Познышаў, Карандышаў і Камышаў (двух з іх у свой час увасобіў на экране Алег Янкоўскі — акцёр, які валодаў так званай адмоўнай прывабнасцю). Хутчэй за ўсё трэба абавірацца на слова «позна»: меркаванне, якое герой лічыць непакінутым, прыходзіць не ў час. Прозвішча Трухачэўскі, верагодна, пайшло ад рускага слова «труха». Такім чынам аўтар дае адказ на пытанне, што здарыцца з грамадствам, калі яно абярэ адзін з бакоў.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота з сайта Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага

Соевы рыцар

«Паліць можна? Дабро»

(с) эпіграф да відэа аднаго сеткавага паэта

У часы, калі сацыяльныя сеткі выглядалі зелянейшымі (жарт для олдаў па матывах беларуска-га клона «УКантакце» — «УСетцы»), вельмі распаўсюджанай была з’ява сеткавай паэзіі. Цяпер жа, калі сацсеткавыя алгарытмы забыліся, а самі аўтары паадрошчвалі дэпрэсіўна-трыццацігадовыя бародкі ці сышлі ў феміпоп-песенькі, можна, нарэшце, разгледзець з’яву з адлегласці. Адзінае «але»: да Беларусі гэтая забаўка з Расіі даходзіла з перабоямі, таму замест паўнавартасных медыаадзінак атрымаліся дзіравыя аграклёны: інстаграмны Ясенін, аўдыявершаваная ванілька-токіятэльская і вандроўны дзэн-пратэстун.

Пра суадносіны мастацкіх вартасцей ніхто асабліва і не згадвае: справа выключна ў нейкіх эстэтычных паралелях ды ў ювенальных светапоглядах, якія аб’ядноўваюць «сеткаўцаў» з розных краін. Калі паспрабаваць асэнсаваць тое, чаму ў свой час «УКантакце» стала буйной аранжарэяй для маладых галасоў і іх вершаў, можна зрабіць вынік хутчэй тэхнічнага кшталту. За ЖЖ цягнуўся флёр лакальнасці і субкультурнасці (гучную рэч «дзённікам» не назавуць), а наважаны УК па сваім афармленні выглядаў як досыць нейтральная пляцоўка, якая адначасова можа прасоўваць і тэксты, і іх аўтараў (па сутнасці, нават іх сімбіёз: лірааўтарскага аватара). А ўсё гэта да чаго? У 2021 годзе, калі

ў мінулых сеткаўцаў ужо поп-гурты, бародкі, у Беларусі прыязмляецца «анёл», злеплены па напаўміфічных лякалах шматгадовай даўніны, і імя яму — Павел Міхалькевіч.

Прыязмляецца ажно другі раз: дэбютны выхад быў у 2019 годзе з кнігай «Чорная архіда». Але сённяшняй ўвага — на найноўшы зборнік «Марла Зінгер», які па тэмах і мове не надта далёка адышоў ад свайго папярэдніка (што лічыцца з анатацыі да мінулай кнігі). Эпітэты «вандроўнік і рамантык» у звязцы з геаграфічным неймдроўнігам у чытача, па конавай выпадковасці знаёмага з фігурамі сеткавага літпрацэсу, выклічуць дастаткова ясныя асацыяцыі з асобай канкрэтнага самазванца-бітніка і адэсіта. Гаворка, як можна здагадацца, ідзе пра Ес Сою (ён жа Яўгеній Сяргеевіч Сцепанок) — персанажа, чые характэрныя манеры (як датычныя пісьма, так і ўсяго цялеснавізуальнага) сярод прыхільных да ўдумлівага чытання людзей ужо даўно сталі мемом. Ці, напрыклад, наступным наборам тэгаў: веганскі (па псеўданіме), інстаграмны (па роднай прасторы мэтавай аўдыторыі), хіпстарскі (па знешнасці), з «вершамі-адкрыткамі» (па словах Дзмітрыя Кузьміна). Наваліць вугальку ў кабінку гэтаму аўтару ў свой час паспела нават Таццяна Светашова, хаця і рабіла гэта досыць абстрактна, хутчэй не з аналізам канкрэтнай паэтыкі, а з дыягназам усёй сеткавай паэзіі. Павел Міхалькевіч у сваю чаргу рупліва (хаця, можа, і неўсвядомлена) працягвае союўскую лінію ў тым, каб іграць на нервах сучаснасці медыятарам гнойнага крынжа.

І зыходны пункт нашага крынж-тра-велога — штучны экзатызм вобразаў. Уявіце сабе салоннае красамоўства Сявяраніна, памножанае на шчырыя шы-зарыцарскія афрыканізмы Гумілёва — і ўсё гэта ў агульнай эстэтыцы фотачак з інстаграма, прытым фотачак з ежай. Атрымаюцца самыя што ні на ёсць аўтарскія «кава з кардамонам», «шафранавы месяц», «закат цвета ройбуша», «небо цвета ванили», «вылил на ночь чрезмерно рейнвейна» і, нарэшце, мая ўлюбёная «трылогія вуснаў»: «карамель твоих вуснаў», «харыба-вусны» і «вусны-гамі». Падаецца, быццам бы аўтар занадта літаральна зразумеў выраз «прахаваць жыццё» (а пра яго крыва-жэрныя ўяўленні аб пацалунках баюся і падумаць). Далей у спісе грахоў — дзеля-рыфменны неймдроўніг: «каранцінам — Таранціна», «Магрыта — шытакрыта», «Фібанацы — інакшы», «ізго-ем — Гоі», «кубіка Рубіка — Кубрыка», «шота — Джота» і г. д. У пераважнай большасці выпадкаў уласныя імёны ста-яць менавіта на рыфменных пазіцыях, і часам гэта не тое што не мае анічога агульнага з непрадказальнасцю, але нават раздражняе сваім дзіцячым гука-вым кэпаўствам (хаця выдаўца Змітра Вішнёва «экзатычнасць» рыфмоўкі, здаецца, цалкам задавальняе). Нарэшце, галоўная бяда: сэнсавая беднота і яе моцны кантраст з неверагоднай колькасцю эстэтичнага пылу, выпушчанага ў вочы. 99% вершаў, вядома, пра каханне, і дзесьці ў часы Блока яшчэ можна было б выдаваць кнігі, цалкам прысвечаныя Прыўкраснай Даме, ці ўвогуле манатонна круціцца вакол адзінай тэмы, але не

сёння. Сёння (асабліва з улікам абраных аўтарам сродкаў мастацкай выразнасці) такое калашмацілава ў адну кропку нагадвае арыстакратычную нуду.

Што здзіўляе ўжо факультатыўна, постскрыптумна, дык гэта тое, як і чаму кніжка Паўла Міхалькевіча ўжо другі раз апынулася ў лонг-лісце быццам бы прэстыжнай прэміі Арсенневай. Вяртаючыся да паралелей з расійскім літпрацэсам, не магу ўявіць ні адной больш-менш сур’ёзнай прэміі, дзе не тое што можна было б пабачыць аўтараў велічыні Ес Соі хоць у нейкім спісе, але дзе б самімі аўтарамі ініцыявалася спроба намінавацца...

Данііл ЛЫСЕНКА

Паганства і інтэрнэт

Кожная рэч мае сваю гісторыю і раскрываецца ў ёй. Са шляхам, які праходзіць рэч, яна насычаецца жыццёвым досведам сваіх мінулых уладальнікаў і даносіць яго да новых.

«Пімкі» Кірыла Стаселькі — гэта гісторыя пра спадчыну. Жанр абазначаны як «раман-казка», але структура кнігі абсалютна не падобная да рамана. Сюжэтная лінія — пакручастыя карані і галіны сямейнага дрэва. Погляд апавядальніка рухаецца па іх, спыняючыся на асобных пладах. Хлопчык з дзяцінства адчувае сувязь з роднай хатай свайго дзеда ў вёсцы і ўгаворвае бацьку не прадаваць яе пасля смерці старога. Праз гады ён знаходзіць у хаце спытак з «опісам» рэчаў, якія стары хацеў перадаць у спадчыну свайму сыну. Праз кепскія адносіны сын адмовіўся нават заглядаць у развітальны ліст бацькі, і той трапіў адразу да ўнука. Унук дзеда Сцяпана — галоўны герой — адкрывае тонкі шчытак з абазначэннем «Прадметны ўказальнік» і пачынае падарожжа па каранях, па гісторыі сваёй сям’і, настолькі глыбокай і доўгай, што адшукаць і вызначыць канкрэтныя роднасныя сувязі ў некаторых выпадках бывае немагчыма. Звычайныя рэчы — пярсцёнак, абрус, рыдлёўка, ланцужок, але кожная з іх утрымлівае вялікую сімвалічную моц, служыць напамінам пра значныя эпізоды ў жыцці сям’і. Скарб дзеда Сцяпана — досвед, жыццёвыя ўрокі многіх пакаленняў, выяўленыя ў матэрыяльнай форме. Вельмі кранальная фэбула — «прадметны ўказальнік» непасрэдна расказвае пра тое, што звязана з кожнай рэччу. Эмацыянальнай насычанасці дадае той

факт, што ўсе гісторыі расказаны ад імя дзеда Сцяпана са зваротам да сына, які адмовіўся чытаць апошнія словы бацькі. Гэта рызыка разрыву ў спадчыннасці, страты пакаленнямі назапашаных скарбаў, а не звычайнай сямейнай сварка. Мо ў кожнай сям’і ёсць такі скарб, які робіць каштоўныя стасункі яшчэ больш значнымі. Інтрыгу назвы аўтар пакідае на самае апошняе апавяданне, і раскрыццё таямніцы падмацоўвае і набліжае да галоўнага героя і чытача сямейную канцэпцыю.

Не менш цікавай падаецца форма самай апавяданняў. У анатацыі да кнігі пазначана: «Гэта гісторыя пра тое, як цмокі, багнікі, цудадзейныя прадметы ці неверагодныя з’явы пачынаюць існаваць побач з вамі». Фраза павінна прыцягнуць увагу шырокага чытача, абяцае адкрыцці беларускага фальклору ў форме поп-літаратуры, экзатычную сустрэчу з тым, што заўсёды было побач, літаральна ляжала ў бабулінай скрыні ў вясковым доме. Але цяжка сказаць, што гэтая частка анатацыі поўнаасцю адлюстроўвае рэчаіснасць. Яна была б справядлівай у апісанні публіка «УКантакце» ці профілю ў Instagram, дзе гісторыі з кнігі размяшчаліся ў выглядзе асобных пастоў з прыгожымі артамі або каларытнымі фотаздымкамі. Але як толькі яны аб’ядноўваюцца ў кнігу і набываюць агульную назву і лінію сюжэта, што звязвае іх у адно, пласт сямейнай гісторыі выходзіць на першы план. Ствараецца своеасаблівае адчуванне, нібыта самі казкі былі раней і паасобку, а ідэя таго, як сумясяці іх у адну цэласную кнігу, з’явілася пазней. Падмацоўваецца адчуванне тым, што гісторыі, якія павінны быць прывязанымі да рэчаў, часам не

дэманструюць ніякай сувязі з прадметам, вынесеным у заглавак. Цяжка сказаць, ці зроблена гэта наўмысна, ці аўтар месцамі не даціснуў уласную задуму.

Так, насамрэч кніга «Пімкі» падаецца эксперыментам па змяшчэнні сацсеткавых пастоў пад вокладкай. Вядома, гэта не першы выпадак — дастаткова згадаць «Радзіва Прудок» Андрэя Горвата, якое вяшчала на ўвесь белліт. Але прыклад Кірыла Стаселькі абсалютна іншы па форме. Нягледзячы на сямейную тэму, гэта менш асабістая гісторыя. Кожнае апавяданне своеасабліва спалучае законы пабудовы казачнага і папулярнага тэксту. Мяркуючы па форме, іх першачына мэта — стварэнне не гісторыі, а атмасферы, нейкага знешняга, з пункту гледжання сюжэта, эмацыянальнага кантэксту. Для гэтага выкарыстаны

шматлікія доўгія апісальныя канструкцыі, сінанімічныя рады, аформленыя цэлымі сказами, нязвыклыя спалучэнні і параўнанні паняццяў. Аднаго чытача такая наўмысная зацягнутасць можа прывабіць і зачараваць, іншаму падасца неверагодна нуднай. Залежыць ад звычкі ўспрымання. Магчыма, цяжкасць апісанняў адчуваецца, калі чытаць усю кнігу цалкам, пры дазраваным ужыванні атмасфера спрацоўвае.

У вобразнай структуры тэксту асаблівае значэнне маюць прыродныя з’явы. Тыповыя казачныя адухаўленні з’яўляюцца тут прымаюць язычніцкія, замоўныя формы. У кожнай асобнай гісторыі сапраўды з’яўляецца магія, якая падпарадкоўвае паўсядзённае жыццё людзей сваім законам, але тут яна не вызначае сваю форму ці прыроду, а як у магільным рэалізме існуе побач, не задаючы пытанняў і не даючы адказаў. Цікава, што аўтар неаднаразова — і ў апісаннях асобных персанажаў і з’яў, і ў сюжэтай пабудове — звяртаецца да дыхатаміі добра і зла, святла і ценю. Гэта, улічваючы агульны кірунак атмасферы, з яўным перакосам у фальклор, выглядае даволі дзіўна. У паганскіх вераваннях паняцці добрага і зла, здаецца, даволі размытыя.

У анатацыі таксама пазначана, што дадзеная гісторыя «найперш пра тых, хто прагне бачыць, адчуваць і мысліць інакш». Кнігу можна чытаць як прыклад рамантызацыі рэчаў і рэчаіснасці, спалучэння фантазіі і сапраўднасці, пошук незвычайнага ў звыклым. Калі ўспрымаць гэта як першасную задачу апавяданняў, то форма аказваецца надзвычай удачай.

Дар’я СМІРНОВА

Краіна дзяцінства

Знаёміць дзіця са светам, распавядаць пра жыццё — ці не гэта асноўная функцыя народных казак? «Для дзяцей малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту» — значыцца пад вокладкай кнігі «Беларускія народныя казкі ў апрацоўцы Якуба Коласа», што сёлета пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда». Бясспрэчна, будзе над чым задумацца і даросламу.

Напрыклад, амаль побач у зборніку змешчаны дзве казкі з падобным сюжэтам: «Каза ў арэхах» і «Як пеўнік ратаваў курачку». Калізіі, праз якія рэалізоўваецца сюжэт, амаль аднолькавыя: каб загнаць казу з арэхамі дадому (у першым расповедзе) і каб выратаваць курачку, якая праглынула боб (у другім), галоўны герой мусіць арганізаваць цэласны ланцужок падзей: каб воўк пайшоў казу есці, каб мядзведзь пайшоў душыць ваўкоў, каб пайшлі стральбы мядзведзя біць і г. д. І калі намаганні героя ў першай казцы аказваюцца неадарэмнымі (у выніку непаслухмяная каза з арэхамі вяртаецца дамоў), то ў другой са згаданых казак усё якраз наадварот: пакуль пеўнік бегаў прасіць у мора вады, у япрукка — ікол, у дуба — жолуд і г. д., «ад куркі адны толькі костачкі засталіся». Здавалася б, чаму такая несправядлівасць? Але згадваеш, што падобнае часта здараецца і ў жыцці: мноства другасных спраў, процьма дробных перашкод адбіраюць і час, і сілы, а на здзяйсненне галоўнага ўжо не хапае імпульсу... Гэта, хутчэй, казка-перасцярога... А яшчэ, як падаецца, казкі падобнага зместу маюць і іншыя функцыі. Па-першае, падчас шматлікага паўтарэння, напрыклад:

«— Дзяўчаткі, дзяўчаткі, спляціце мне вянок.
— Нашто вянок?
— Ліпе вянок, каб ліпа дала пояс.
— Нашто пояс?
— Дубу пояс, каб дуб даў жолуд» (і г. д.). У дзіцяці развіваецца памяць. Па-другое, інтанацыйна падобнае на замову прагаворванне гэткіх слоўных ланцужкоў гіпнатызуе, закалявае. Калі чытаць дзіцяці перад сном, то казка можа быць добрым седатыўным сродкам для гарэзы.

Павучальны змест — у шэрагу іншых казак пад вокладкай выдання. Так, пчала і шэршань прыныцыпова адрозніваліся тым, што першая ўсё лета працавала, а другі грэўся на сонцы ды гуляў. А як прыйшлі халады, дык гультай настолькі змёрз, што нават сіл не было з пчолкаю ажаніцца: маўляў, «не лезь, бо ўдавою застанешся»... Яркую сатырычную афарбоўку мае казка пад назвай «Не вытрываў» — пра тое, як вынаходлівы казачнік з простых людзей абдурыў пана ды атрымаў

талерку золата. Прыгоды апавядальніка выглядаюць «канкурэнтаздольнымі» побач з мюнхгаўзеннаўскімі.

Серыя «Кнігі нашага дзяцінства», распачатая выдавецтвам «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», адметная тым, што ў ёй перавыдаюцца творы айчынных класікаў з ілюстрацыямі мастакоў старэйшага пакалення — прызнаных майстроў у галіне аздаблення выданняў для дзяцей. Кнігі, што сёлета пабачылі свет, — «Вершы, байкі і загадкі» Кандрата Крапівы і «Казкі» Змітрака Бядулі, — з гэтай серыі.

Што да Кандрата Крапівы, то ён выдаў толькі адну кнігу для дзяцей — у 1986 годзе, напярэдадні свайго дзесянагоддзя, — «Загадкі дзеда Кандрата». Творы разам з ілюстрацыямі, якія ў яе ўваходзілі, і склалі змест новага выдання. «Загадкі» Кандрат Кандратавіч прыдумляў для сваёй маленькай праўнучкі Варвары, якая любіла гуляць з ім у словы. Падчас гульні пісьменнік тлумачыў малой значэнні слоў, іх паходжанне, структуру.

Кніга «Загадкі дзеда Кандрата» прызначалася для таго, каб дапамагчы маленькім чытачам адкрыць і зразумець багацце і прыгажосць роднай мовы. Так, загадкі Крапівы ўяўляюць сабой дасціпныя, лаканічныя, вершаваныя расповеды аб разнастайных прадметах, якія маюць аднолькавую назву, але рознае значэнне (і дзіця павінна адгадаць, аб чым ідзе размова), напрыклад:

*Кожны з нас,
Хто жыве,
Мае на галаве.
А бывала ж яна
І на горад адна.*

Адгадкі даюцца побач, вертыкальна: Галава І. Частка цела чалавека ці жывёлы. Галава ІІ. Кіраўнік горада.

Акрамя загадак, у выданне ўвайшлі праграмныя байкі Крапівы, вершы і ўступныя артыкулы ўнучкі

Калаж Святланы Таргонскай.

пісьменніка Алены Атраховіч, дзе яна дзеліцца цёплымі ўспамінамі пра дзеда, згадвае гісторыю яго псеўданама. Аздобіў кнігу мастак А. Александровіч. Прычым не толькі малюнкамі непасрэдна да твораў, але і выявамі самога Кандрата Крапівы.

Казкі Змітрака Бядулі створаны на аснове фальклорных матываў. Пісьменнік убагаціў іх і напоўніў новым зместам, яны займальныя, захапляльныя, у іх ёсць глыбокая філасофская думка, выказаная ў яркіх і запамінальных для дзіцяці вобразах. Змітрок Бядуля быў перакананы ў пераможнай сіле стваральнай працы — гэтую думку ён праводзіць і ў казках. Творы вучаць: сапраўднае багацце прыносіць чалавеку толькі праца, а разам з сябрамі можна ажыццявіць любыя мары. Пасля знаёмства з дзіцячымі творамі пісьменніка застаецца светлае пачуццё судакранання з зачараваным царствам, дзе ўсё магчыма, а любая несправядлівасць не застанеца без пакарання.

Ілюстрацыі ў выданні належаць пэндзлю легендарнай дзіцячай мастачкі Алены Лось, адзначанай дыпламам імя Францыска Скарыны на рэспубліканскім конкурсе «Мастацтва кнігі», узнагароджанай у 2003 годзе медалём Францыска Скарыны. Малюнкi яе навяваюць успаміны пра чароўны свет краіны дзяцінства, дзе мары не адрозніваюцца ад сапраўднасці.

Яна БУДОВІЧ

«Блізняткі» гавораць вершамі

Ляжаць перада мною дзве кніжкі. На першы погляд, абсалютна аднолькавыя: Ірына Багданава, дзіцячая кніжная серыя вершаў «Наша дружная сям'я». Прыгледзеўшыся больш уважліва, разумеш, што аднолькавыя яны толькі на першы погляд. Адна — на рускай мове, другая — у люстэркавым адбітку, на беларускай. Аўтар гэтых радкоў мае пэўнае дачыненне да другой. Ірына Багданава п'яшчотна называе кніжкі «блізняткамі». Так яно насамрэч і ёсць.

Калі Ірына Андрэеўна даверыла мне рэдагаваць яе рускую кнігу «Кто бы что ни говорил», прадчувала сімпатыю да згаданай серыі. Калі ж яна прапанавала-папрасіла перакласці што-небудзь з тых вершаў на беларускую мову, шчыра зацікавілася, і мы вырашылі перакладаць не «што-небудзь», а поўнаасцю кнігу. Задумка, на мой погляд, аказалася жыццяздольнай. Так нарадзілася другая з «блізнятак» — «Хто б пра што ні гаварыў».

Кнігі выйшлі ў свет з Полацкага кніжнага выдавецтва ў шыкоўным аздабленні прафесійнай мастачкі Ірыны Башун, у цвёрдай вокладцы. І яны аказаліся вельмі запатрабаванымі не толькі

сярод дзятвы, але і дарослых — бацькоў, настаўнікаў, выхаватэляў. Бо Ірына Багданава шмат увагі надае сустрэчам са сваімі маленькімі чытачамі ці ў пачатковых класах школ, ці ў дзіцячых садках, ці ў дзіцячым музеі... На сустрэчах абавязкова адорвае пэўную ўстанову ці бібліятэку сваімі кнігамі, і не толькі «блізняткамі», бо выдадзеных кніжак у яе ўжо ладны стос.

Што да вершаў, дык рыфмаваныя радкі Ірыны Багданавай для дзяцей адрозніваюцца ад твораў многіх іншых аўтараў, як гэта ні банальна сказана, менавіта сваёй «дзіцячасцю». Тут няма складаных і тым больш звышскладаных літаратурных наваротаў — усё проста, зразумела, даходліва для дзіцячага розуму і псіхікі. У нейкай ступені гэта часам звычайная дэкларатыўнасць, але яна такая непасрэдная і абавязковая для засваення малечай, што ненавязліва літаральна ўкладваецца ў падсвядомасць малога слухача або чытача. Дзеткі вельмі актыўна паводзяць сябе падчас знаёмства з пісьменніцай і яе кнігамі, цягнуць рукі, каб падзяліцца ўражаннямі і ведамі. І такія сустрэчы праходзяць на вельмі высокім эмацыянальным уздыме з абодвух бакоў.

Яе вершы — не проста апісальныя замалёўкі нейкай падзеі ці з'явы — яны нясуць інфармацыю, неабходную для

засваення пэўнай тэмы. Вы знойдзеце тут апаведы пра разумных жывёлін, прафесіі, адносіны ў сям'і, у школе, між сябрамі. Больш за тое, у падзаголоўках нават пададзены даты адзначэння нейкага прафесійнага свята або дня птушкі ці жывёлы. І гэта пазнавальна, асабліва для дзяцей, якія ў сваёй зацікаўленасці назапашваюць і засвойваюць шмат патрэбнай інфармацыі.

Што да мовы... Мілагучнасць беларускага вымаўлення надае вершам своеасаблівы і непаўторны нацыянальны каларыт і мяккасць. Славянскія мовы вельмі падобныя, і добрае валоданне адной мае на ўвазе разуменне іншых на генетычным узроўні. І нашы «блізняткі» дапамагаюць дзецям не толькі паразумецца, але і з павагай ставіцца да любой мовы.

Што да пісьменніцы, то Ірына Багданава ўварвалася ў полацкую дзіцячую літаратуру раптам і ў нейкай ступені неспадзеўкі. Хаця цяпер мы ведаем, што ў яе ўжо быў даволі важкі багаж твораў, прафесійнае іх прызнанне. Яшчэ не будучы членам Саюза пісьменнікаў Беларусі, яна атрымала абласную літаратурную прэмію імя Петруся Броўкі ў намінацыі «Літаратура для дзяцей», затым яе прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі, а праз кароткі прамежак часу стала членам Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. На падставе рашэнняў Прэзідыума Расійскага саюза пісьменнікаў узнагароджана медалямі «Антон Чехов. 160 лет» (2019), «Анна Ахматова. 130 лет» (2020), «Иван Бунин. 150 лет» (2021) за творчую дзейнасць у галіне літаратуры для дзяцей. Яна — член полацкага народнага літаб'яднання «Надзвінне», дзе вядзе актыўную работу.

Надзея САЛОДКАЯ

Анатоль ЗЭКАЎ

Фенікс

Я — Фенікс, і мяне не знішчыць.
Якія б хто ні меў намеры,
я зноў паўстану з папялішча,
і зноў намацаю свой бераг —

і ў вір жыццёвы кінуся адразу,
налёгшы ў дзве рукі на вёслы,
каб не губляць дарэмна часу,
які адпушчаны мне лёсам.

Няхай жыццё і калашмаціць,
на лёс ніколькі не крыўдую.
У тым і ёсць, магчыма, шчасце —
што, бы ўваскрослы, і жыву я.

На Радзіме

На маёй малой радзіме,
у Патапаўцы, ля Буды,
нават дзень —
сцюдзёны, зімні —
не здаецца мне астудным.

Тут зусім я не залею,
бо даўно заўважыў тое,
што заўжды радзіма грэе
і затульвае сабою.

Душа не можа ўтаймавацца,
няма ўгамону ёй ні ў чым —

Душа не можа ўтаймавацца

і рукі цягнуцца да працы,
яна ж не воўк, каб уцячы.

І не ўцякае, толькі сам ты
не адцураўся б і не збег.
А праца ёсць заўсёды ў градах
з тае пары, як сідзе снег

і як пад сонейкам падсохне
зямяля, прачнуўшыся вясной,
абы здароўе меў і мог ты
з жаданнем шчыраваць на ёй.

Не трэба толькі ленавацца,
а вярта памятаць пры тым:
душа адпачывае ў працы
і не стамляецца зусім.

Пасецца самапасам дзень
на сонечнай выгодзе,
ніводнай думкі не прадзе,
што вечарам сыходзіць.
Зусім не думае пра тое,
чым век азмамянуе.

Што кіне дзень з сабою —
няхай людзей хвалюе.

Жаданні

Жадае стаць хутчэй вялікай
мая суседка Дамініка.
Дзяўчынку мушу тым расчараваць,
што я жадаю зноў маленькім стаць.

Каліва долі —
не каліва солі,
і не спрабуй долю ўзважыць на вока.
Колькі ў ёй шчасця
і колькі ў ёй болю,
а колькі мар не збылося высокіх?

Ды і не збудзеца, пэўна, ніколі.
Толькі падумаць пра тое, дык страшна.
Каліва долі —
не каліва солі.
Як ты не важ долю —
хіба ўзважыш!

Пчала

Ты не джалъ мяне, пчала —
не таму, што мне балюча.
Я табе не зычу зла,
як і смерці немінучай.

Лепш над кветкамі крыляй,
задаволена жужжы,
а мяне ты не чапай:
як не ўджаліш —
будзеш жыць.

Вершы

А вершы нашы — нашы дзеці.
Бывае, нейкі верш
парой народжаны памерці
раней, чым сам памрэш.

А вершы нашы — нашы дзеці.
Бывае, сам памрэш,
а ён жыве яшчэ на свеце,
як твой працяг,
твой верш.

Зімовы лес

Лес, кажуць, веку на зіму
аж да вясны да самай засынае.
А я не ведаю, чаму
такое кажуць.

Ці ж бывае,
каб спалі дрэвы ў халады,
спыніўшы раптам голле гушкаць,
калі паўсюль у ім сляды
лясных звяроў і розных птушак;

калі ў часіны завірух
вятрыска дрэвы ішамутае
і не сціхае ў лесе рух,
як і жыццё ў ім не сціхае.

Сонца зліжа сумёты пад плотам,
раўчукамі вясна запульсуюе —
і пачне абуджацца прырода,
загамоніць усё, закрасуе.

І глядзіш на баках з асалодай,
і, прызнацца калі ўжо напраўду,
абуджаецшся разам з прыродай
у пару веснавую і сам ты.

Буслы-паслы

Ляцяць чародамі буслы,
нібы плывуць на небе сінім.
Вяртаюцца дамоў паслы
краіны нашай на чужыне.

Зіму адпасаваўшы, зноў
буслы вяртаюцца ў край родны,
дзе ў атачэнні чаратоў
без іх ссамотнелі балоты.

Кіруюць на балоты, каб
выводзіць дзетак-буслінятак.
І толькі для гарластых жаб
вяртанне іх зусім не ў радасць.

Ты да мяне са снегам першым
прыйшла так нечакана, як зіма,
каб дзень зрабіць
крыху святлейшым,
які чакае кожны нездарма.

Прыйшла — і пасвятлела ў міг той
і на зямлі наўсцяж, і на душы,
і стаў шчаслівы я, нібыта
дагэтуль і зусім яшчэ не жыў.

Зміцер ЗАХАРЭВІЧ

Прыгода

Вятры, згубіўшы каляндар,
Перамяшалі поры года —
Картуюць месяцы свабодна
Вятры, згубіўшы каляндар.
У лютым сакавік з-за хмар
Прыйшоў, тлумачачы прыгоду:
«Вятры, згубіўшы каляндар,
Перамяшалі поры года».

Пагодны абразок

Пакуль не ўзрэзаў цішу гром
Па-над кілімамі суніцаў
Пчалаю светач у блакіце,
Пакуль не ўзрэзаў цішу гром.
Любошчаў пеністым віном
З табою нам не грэх напіцца,
Пакуль не ўзрэзаў цішу гром
Па-над кілімамі суніцаў.

Аблокі

Аблокі ў невараць плылі,
Сцябаныя віхурай злою,
Панура, сцяўшыся ад болю,
Аблокі ў невараць плылі.
Нібыта людзі на зямлі,
Не маючы ўгары спакою,
Аблокі ў невараць плылі,
Сцябаныя віхурай злою.

Віно пагодных дзён

Кастрычнік лье віно пагодных дзён
У келіх памяці нерукатворны,
Страсаючы лісцэ з таполяў спорна,
Кастрычнік лье віно пагодных дзён.

А ў краявід цурчыць патольны сон,
Калі з глыбіняў сіні надвячорнай
Кастрычнік лье віно пагодных дзён
У келіх памяці нерукатворны.

Далягляд

Рудзее стылы далягляд,
Запалены ад арабіны,
Нібы ад прыкрага ўспаміну,
Рудзее стылы далягляд.
Аднак час не вярнуць назад,
Каб з лішкам выправіць правіну.
Рудзее стылы далягляд
Запалены ад арабіны.

Трыпціх трыялетаў

На выстаўцы Віктара Маркаўца
«Вайшкунскі краявід-4»

I. Старыя ліхтары

Удзень гараць старыя ліхтары,
Каб неўпрыцям не збіліся мы з тропу
І да святла адолелі дарогу.
Удзень гараць старыя ліхтары,
Пакуль у продкаў вучымся патроху,
Чытаючы ў жыцця лемантары:
«Удзень гараць старыя ліхтары,
Каб неўпрыцям не збіліся мы з тропу».

II. Вятрак

Праменнем крылаў адзінец вятрак
У далягляд нібыта ўкрыжаваны.
Стаіць, змалоўшы ноч на ўсход
барвяны,
Праменнем крылаў адзінец
вятрак.
У пыл дарэшты скрышыць апантана
Твае зямныя і адчай, і страх
Праменнем крылаў адзінец вятрак,
У далягляд нібыта ўкрыжаваны.

III. Бэз

Панадны бэз вяснянае душы
Ёсць насланнем ці проішчаю натхнення?
На ветры кветак дробнае
трымценне —
Панадны бэз вяснянае душы.
Калі спагаду маеш адкажы,
Бо не знайшоў разгадку
я ў маленні:
— Панадны бэз вяснянае душы
Ёсць насланнем ці проішчаю
натхнення?

Фота Кастуся Дробава.

Андрэй СІДАРЭЙКА

Знікненне, ці 3 чаго ўсё пачалося

У той дзень сантэхнік Міхась Курачкін прыйшоў дадому як звычайна — а восьмай вечара. Надзіва, у кватэры не было жонкі Машы, а з кухні не даносіўся пах наварыстага баршчу і смажаных катлет.

Курачкін здзівіўся: Маша заўсёды вярталася дадому раней і паспявала згатаваць вячэру. Запаліў святло на кухні і агледзеў пліту: ні рондаля, ні патэльні, ні нават чайніка на ёй не было. Наш герой набраў нумар жончынага мабільнага. Чужы голас у слухавіцы паведаміў, што абанент часова недасягальны. Гэта здзівіла Курачкіна яшчэ больш. Дзе ў такі час магла быць жонка? Што ж рабіць? Мужчына прысеў на канапу. Яго позірк спыніўся на аркушы паперы, які ляжаў на часопісным століку: «Прабач. Спяшаюся. Іду да Ся...».

«Што гэта за «Ся...»? — заінтрыгавана задумаўся Курачкін. — Няўжо было так цяжка дапісаць?!»

Побач з аркушам ляжала ручка. Курачкін схопіў яе і ці то ад расчаравання, ці то ад злосці пачаў вадзіць па аркушы кругі. Але ручка не пакідала следу. Стала зразумела, чаму Маша не дапісала слова. Што гэта за «Ся...»? Сярожа, Сяргей, сябар, сяброўка? Не, усё ж гэта было імя. Бо першая літара — вялікая.

«Сяргей», — вырашыў падмануць муж і згадаў, што зусім нядаўна каханая размаўляла па тэлефоне з нейкім Сяргеем, як яна сказала пасля — калегам па працы. Не давала спакою, смылела думка: «Няўжо?»

Пацягнуліся неспакойныя гадзіны. Курачкін сядзеў на канапе, ляжаў на ложку, спрабаваў заснуць... І ў той момант, калі ён, здавалася, задрамаў, дзверы кватэры адчыніліся, на парозе паўстала Маша. Падалося, крыху нападлітку. Пачала здымаць туфлікі.

Курачкін падхапіўся сустракаць каханую.

— Дзе ты была? — занепакоена запытаўся ён.

— У сяброўкі Светы. Я табе цыдулку пакідала. Адзіная ручка ў кватэры скончылася, не змагла дапісаць, а ты на той момант быў недасягальны для мабільнай сувязі.

— Я тэлефанаваў пазней.

— Прабач. Тэлефон разрадзіўся, а мы былі на дыскатэцы...

— Ты была на дыскатэцы?! — здзівіўся муж.

— Так. Ты ж бываеш у кавярні, на рыбалцы, у гаражах сяброў. Чаму я не магу пабыць на дыскатэцы?

— Але ж ты там была не адна — магла ўзяць тэлефон у сяброўкі і патэлефанаваць...

— Ведаеш, на дыскатэцы я была не толькі са Светай...

— А з кім яшчэ? — здзівіўся Курачкін. Ён адчуў, як у ім зноў прачынаецца рэўнасць.

— З іншымі сваімі сяброўкамі: Наташ-кай, Алінай, Ангелінай...

— Выдатна!.. І ў іх не было з сабой тэлефонаў?

— Не. Пакінулі дома прынцыпова... Патрэбна ж было нам жаночай кампаніі проста адпачыць. Не ўсё ж вам, мужыкам, адпачываць ад нас. Мы таксама хочам сваёй кампаніяй развезцца.

Маша прайшла ў пакой і расцягнулася на ложку.

— О! Як цудоўна! — прамовіла яна. — Ці як ты там кажаш, калі завальваешся на ложак пасля чарговай пасядзелкі ў кавярні з сябрамі? Што ты так стаміўся пасля вельмі сур'ёзных размоў?..

— Так... — разгубіўся Курачкін. — Але хіба мы не маглі з табой проста паразмаўляць, калі табе так не падабалася, што я баўлю час у кавярні?

— Маглі, канечне. Але ты заўсёды казаў, што мы паразмаўляем пасля таго, як ты выпішся. Вось і я спачатку выплююся, а пасля мы з табой паразмаўляем.

— Але ж раніцай нам на працу.

— Вось-вось, іменна: на працу. Таму не перашкаджай адпачываць!

— Але калі мы сур'ёзна паразмаўляем?

— Калі рак на гары свісне. Ці пасля дожджыку ў чацвер. Ці як ты там яшчэ любіш казаць?

Мужчына згадаў, што ён і сапраўды час ад часу так адказваў жонцы.

— Усё, я гэтак больш не магу!.. — здаўся Курачкін.

— Я таксама... — ледзь чутна прашаптала Маша.

— Давай паразмаўляем па душах...

У адказ Курачкін пачуў мірнае сапенне жонкі.

Мужчына таксама прылёт на ложак і прыгадаў моманты сямейнага жыцця, якія маглі стаць падставай да жончынага ўчынку.

Дарэчы, Міхась і Маша былі жанатыя ўжо два гады. Маладыя. Абаім па дваццаць пяць. Аднагодкі. За час сумеснага жыцця здарылася шмат гісторый. І тых, з-за якіх Маша вельмі злавалася, — таксама.

Першая з іх адбылася на трэцім месяцы пасля вяселля.

Неверагодная шчодрасць

У той дзень Курачкіна выклікаў да сябе старшыня прафкама і адказны за ідэалагічную працу Іван Ігнацік і запытаўся, ці атрымаў малады супрацоўнік заробак. Калі той сцвярдзальна кінуў галавой, Іван Міхайлавіч адразу рушыў у бой:

— А прафсаюзнае ўнёсак хто плаціць будзе, падпіску афармляць?

— Не хвалюйцеся, Міхалыч, зараз і грошы аддам, і на пошту схаджу. Абед якраз, — супакойў старшыню Курачкін.

Так доўгачаканая зарплата крыху патаннела. Але нашага героя гэта не напалохала: затое цяпер ён прафкаму нічога не вінен. Больш за тое — увесь наступны месяц будзе чытаць аж пяць рэспубліканскіх газет!

Нечакана зазваніў тэлефон. Сябар Толік прасіў пазычыць хоць якую пяцёрку — па яго словах, нават на жэтон у метро грошай не было. Аддаць паабяцаў праз тры дні.

— Хіба табе пяцёркі хопіць? — шчыра здзівіўся Курачкін. — Магу пазычыць і дваццатку. Толькі ты абавязкова, як і дамовіліся, вярні, не цягні.

Па дарозе дадому Курачкін успомніў: патрэбен новы інструмент — ліхтарык і электрадрэль. Новыя рэчы абышліся ў добрую капейку. Затое цяпер у яго было ўсё, пра што ён марыў апошні месяц.

Каля прыпынку, адкуль наш герой дабіраўся дадому, стаяў шапак. У ім прадавалі латарэі на найбліжэйшыя выхадныя.

«А калі пашчасціць і выйграю аўтамабіль?» — мігнула ў галаве думка.

І зноў у кішэні паменела грошай.

Курачкін завітаў і ў краму, што была побач з домам. Ну не вяртацца ж пасля зарплаты з пустымі рукамі? Малады муж набраў розных прысмакаў і толькі потым, ззяючы ад шчасця, рушыў дадому.

На жаль, каханая не раздзяліла радасці мужа.

— Дзе грошы?! — запыталася яна, не паспеў той пераступіць парог.

— Вось, — адказаў Курачкін і выклаў на стол некалькі пакамечаных купюр, а таксама цэлую жменю капеек.

— І гэта ўсё?! — здзівілася жонка.

— Што значыць усё? — перапытаў муж. — А прадукты? Інструмент? Латарэя? Вось квітанцыя на падпіску. Увесь наступны месяц будзем чытаць перыёдыку. Гэта табе не лайкі пад фотаздымкамі ў інтэрнэце ставіць!

— А камунальныя паслугі хто будзе аплачваць? Цэлы месяц гатаваць? — абурылася Маша. — Усё, Курачкін, чытай сам сваю перыёдыку, у сценах дзіркі свідруй, людзям краны рамантуй, мяне гэта больш не хвалюе! Я ад цябе сыходжу!

...Маша не размаўляла з мужам цэлы тыдзень, але ўсё ж засталася. Газеты чытаў толькі наш герой. Хоць яму таксама хацелася пабавіць час у інтэрнэце.

Але неўзабаве Курачкін выйграў у латарэю навамодны пыласос. Відаць, менавіта такі важны для сямейнага побыту фактар і растапіў сэрца Машы.

Хаця ўрок Курачкін засвоіў добра: цяпер увесь заробак адразу аддаваў жонцы.

Не кожныя пазногці для прыгажосці

Прагрэс няспынна рушыць наперад. Разам з ім крочаць услед і салоны прыгажосці — прапануюць новыя і новыя віды паслуг. Аднай з такіх сталіся для модніц нашарошчаныя пазногці. Мець іх — выглядаць усім на зайздрасць.

Вось і Маша захацела выглядаць эфектна. Шматлікія яе сяброўкі ўжо даўно хваліліся штучным манікюрам.

— Навошта табе гэта? — пачаў адгаворваць каханую Курачкін.

І распавёў, што штучны манікюр шкодзіць сапраўдным пазногцям, што яго робяць толькі для спецыяльных урачыстасцей, ды і доўга насіць такую прыгажосць нельга. Але Маша ўсё ж дамаглася свайго.

Пасля вяртання з салона прыгажосці жонка не магла налюбавацца на свае рукі. Але дома адразу ж узніклі праблемы: было нязручна абіраць бульбу, надзяваць калготы, а аб працы на камп'ютары і гаварыць няма чаго: адны пакуты. Гэта Машу не спыняла. Па тэлефоне яна хвалілася сяброўкам сваім штучным манікюрам, высылала ім фотаздымкі ў *Viber*.

Але ж пазногці трэба было рабіць раз на месяц. Вядома, гэта паграбавала няспынных выдаткаў з сямейнага бюджэту, што вельмі злавала Курачкіна.

— Ужо лепш цукерак лішніх купіць!.. — час ад часу ўздыхаў ён.

Гэта магло б працягвацца доўга, каб не адзін выпадак. Неяк у выхадныя маладыя выправіліся на кірмаш. Пахадзілі, паглядзелі кошт садавіны, агародніны, зразумелі: як добра, што ёсць свая дача! Ды і цешча дапамагае загатоўкамі. Падыйшлі да аўтамабіля. Маша села першай, муж па звычцы зачыніў за ёй дзверцы. І тут жонка... ускрыкнула. Аказалася, што яна не паспела своечасова прыбраць руку. Калі спалоханы Курачкін зноў адчыніў дзверцы, жончын штучны манікюр пасыпаўся на асфальт. А той, што застаўся на руках, зрабіўся падобны на кіпцюры Фрэдзі Кругера.

Ад такога відовішча было, як кажуць, і смешна, і грэшна!

Ужо дома Курачкін зноў выдаткаваў грошы, каб Маша схадзіла да спецыялістаў і прывяла сваю «прыгажосць» у парадак. І тая сапраўды схадзіла. Але вярнуўся... без накладных пазногцяў. Затое з пакетам розных прысмакаў.

— Сапраўды, прысмакі лепш за штучны манікюр. Я буду рабіць яго толькі для спецыяльных урачыстасцей і свят!

— Вось, — адказаў Курачкін і выклаў на стол некалькі пакамечаных купюр, а таксама цэлую жменю капеек.

— І гэта ўсё?! — здзівілася жонка.

— Што значыць усё? — перапытаў муж. — А прадукты? Інструмент? Латарэя? Вось квітанцыя на падпіску. Увесь наступны месяц будзем чытаць перыёдыку. Гэта табе не лайкі пад фотаздымкамі ў інтэрнэце ставіць!

— А камунальныя паслугі хто будзе аплачваць? Цэлы месяц гатаваць? — абурылася Маша. — Усё, Курачкін, чытай сам сваю перыёдыку, у сценах дзіркі свідруй, людзям краны рамантуй, мяне гэта больш не хвалюе! Я ад цябе сыходжу!

...Маша не размаўляла з мужам цэлы тыдзень, але ўсё ж засталася. Газеты чытаў толькі наш герой. Хоць яму таксама хацелася пабавіць час у інтэрнэце.

Але неўзабаве Курачкін выйграў у латарэю навамодны пыласос. Відаць, менавіта такі важны для сямейнага побыту фактар і растапіў сэрца Машы.

Хаця ўрок Курачкін засвоіў добра: цяпер увесь заробак адразу аддаваў жонцы.

З таго часу Маша траціла грошы на каметыку, прыгожае ўбранне і прысмакі. З такімі фінансавымі выдаткамі Курачкін быў гатовы мірыцца.

Незвычайныя святы

Неяк Курачкін знайшоў у інтэрнэце календар нетрадыцыйных свят.

«Цудоўна! — усклікнуў ён. — Гэта ж колькі нагод падняць келіх, адвесці душу, ды яшчэ і арыгінальна правесці дзень!»

Першае такое свята Курачкін запланаваў адзначыць у апошнюю нядзелю студзеня, у Міжнародны дзень без інтэрнэту. Паведаміўшы Машы, што трэба тэрмінова дапамагчы сябру адрамантаваць машыну, мужчына адключыў мабільны і рушыў у Музей мастацтваў, дзе раней ніколі не быў.

Дзень прамінуў хутка. Але ўражанні ад наведвання музея адразу зніклі, не паспеў Курачкін вярнуцца дадому:

— Дзе ты быў? — накінулася на яго Маша. — Не датэлефанавацца, ні ў якіх сацыяльных сетках не адгукаешся! Мабыць, у палюбоўніцы?

— Ты што! — запярэчыў муж. Ён нават і падумаць пра такое не мог. — Я ж казаў: сябру дапамагаў машыну рамантаваць.

— Тэлефанавала я тваім сябрам! — не адступала Маша.

— Відаць, не ўсім. Навошта мне цябе падманваць?

Маша ўвесь вечар не размаўляла з мужам, але той так і не распавёў пра сваю таямніцу.

Наступны раз адзначыць арыгінальнае свята Курачкін адважыўся ў маі, калі наспеў Дзень без штаноў. Церусіў дождж. У шортах і майцы Курачкін вырашыў прайсці некалькі кварталаў па лужынах. Свет не без добрых людзей: жончына знаёмая Каця, якая ў гэты час выйшла на балкон, нездаром пабачыла незвычайны шпацир Курачкіна і адразу патэлефанавала сяброўцы: запыталася, куды гэта яна выправіла свайго мужа ў такім адзенні ды яшчэ пад дажджом.

Праз паўгадзіны Курачкін вярнуўся дадому азяблы і мокры. Было, вядома, непрыемна, але ў душы ён радаваўся, што адзначыў яшчэ адно арыгінальнае свята. Ды толькі Маша зноў сапсавала настрой.

— Дзе цягаўся? — пагрозліва запыталася яна. — Я цябе нікуды не пасылала! Да сяброў у кавярню?

— Ну што ты... — хацеў апраўдацца муж, але жонка нават і слухаць не стала.

Прайшоў час, і Маша ад усёй той жа сяброўкі даведалася, што каханы гуляў па скверыку з адэніумам, яе любімай пакаёвай раслінай. Мала таго — ён з ёй размаўляў. Гэта стала апошнім кропляй. Жонка паставіла ўльтыматум: больш ніякіх адносін, пакуль ён не выкіне з галавы розную лухту.

На дапамогу прыйшло нетрадыцыйнае свята Дзень прымірэнчага пацалунка, што адзначалася напрыканцы жніўня. Курачкіна асяніла! Гэта быў знак, каб скончыць бессэнсоўную варажнечу. Ранкам ён прыгатаваў сняданак, а калі Маша зайшла на кухню, распавёў ёй усё як на духу. Напрыканцы паведаміў і пра свята. А потым хуценька цмокнуў у шчокку.

Маша рассмяялася:

— А калі б гэтае свята было яшчэ не хутка, то мы не памірыліся б і я не даведалася ўсёй праўды. Чаму не раскажаў раней? Мне таксама было б цікава адзначыць якое-небудзь арыгінальнае свята!

Курачкін у адказ толькі няўцямна паціснуў плячыма.

— Які ж ты...

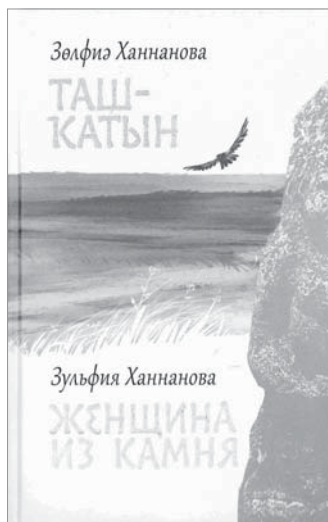
Гэтую фразу Маша не паспела дагаварыць, бо Курачкін зноў пацалаваў яе. Выпрабоўваў далей сумеснае сямейнае жыццё не хацелася. Ці мала што магло яшчэ здарыцца? А Дзень прымірэнчага пацалунка адзначаўся толькі раз на год!

братэрства

Тонкі лірык
і моцная асоба

У сталіцы Башкартастана (Расійская Федэрацыя) прэзентавалі кнігу паэзіі добрага сябра Беларусі — Зульфії Хананавай

Башкірскую паэтэсу ведаюць у Беларусі. Яна ўдзельнічала ў міжнародным круглым stole «Мастацкая літаратура як шлях адно да аднаго», што праходзіў у час XXV Дня беларускага пісьменства ў Іванаве ў 2018 годзе. Наведала Мінск, Іванава, Пінск, пазнаёмілася і пасябралава з многімі беларускімі паэтамі. Вершы Зульфії Хананавай неаднойчы друкаваліся ў беларускіх літаратурна-мастацкіх перыядычных выданнях, у калектывных зборніках, якія выходзілі ў Мінску на беларускай і рускай мовах.

А зараз ва Уфе ў Нацыянальнай бібліятэцы імя А.-З. Валідзі прайшла прэзентацыя зборніка вершаў і паэм З. Хананавай «Таш катын — Жанчына з каменю». Кніга выйшла на башкірскай і рускай мовах. На творчым вечары ўражаннямі пра паэзію тонкага лірыка і чулага грамадзянскага паэта падзяліліся літаратары, перакладчыкі, журналісты Святлана Чураева, Нурлан Ганіеў, Сяргей Янакі, Ліна Султанова, Ірэк Ахметшын, старшыня Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Башкартастан Закі Алібаеў, санкт-пецярбургскі паэт, прэзаік, драматург, літаратурны крытык Юрый Татаранка.

«У маёй новай кнізе вершаў я шукаю адказ на пытанне: хто яна — жанчына з каменю? — сказала на прэзентацыі Зульфія Хананова. — Камень — вобраз, які досыць часта сустракаецца ў башкірскай літаратуры і народных песнях. У вобразе Каменнай жанчыны маю на ўвазе і духоўную моц жанчыны, бачу жонка, якія плячо ў плячо са сваімі мужамі змагаліся ў войнах. Якія б ні здараліся трагедыі і ні ставіліся перашкоды, жанчыны, захоўваючы каменную цвярдзіну, застаюцца вернымі свайму хатняму вогнішчу, сваёй любові, цягнуць усе складанасці жыцця на ўзроўні з мужчынамі. Скульптура каменнай жанчыны стаіць і ў калідоры Інстытута гісторыі, мовы і літаратуры. Вельмі часта спыняюся перад ёю і задумваюся...»

Дарэчы, верш З. Хананавай «Каменная жанчына» ўвайшоў у паэтычную анталогію вершаў народаў Расійскай Федэрацыі. Творы башкірскай паэтэсы для зборніка пераклаў на рускую мову Сяргей Янакі. І вось што сказаў на прэзентацыі перакладчык: «Кніга Зульфії — адзін са сродкаў, які паспрыяе, каб чалавек вырас, сфарміраваўся ў свеце гармоніі. Яе творчасць мне блізкай найперш таму, што паэтэса доўжыць у паэзіі традыцыі маральнасці, духоўнасці...»

Былі на сапраўдным свяце паэзіі і віншаванні ў анлайн-фармаце. Да Зульфії Хананавай і гасцей прэзентацыі звярнуліся перакладчыкі і калегі-літаратары: Таццяна Вострыкава з Астрахані, Дзінара Капашава з Казахстана, Тамара Мальсагава і Мікаэл Базоркін з Інгушэцыі, Мурад Ахмедаў з Дагестана. З Беларусі — дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч.

Дарэчы, у Беларусі ў кніжнай серыі «Сябрына: Паэзія народаў Расіі» рыхтуецца да друку зборнік вершаў Зульфії Хананавай у перакладзе на беларускую мову. Раней у гэтай серыі была прадстаўлена паэзія чачэнца Адама Ахматукаева, чувашоў Валеры Тургая, Мішы Сеспеля, татарына Роберта Мінуліна, удмурта Вячаслава Ар-Сяргі.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Зульфія ХАНАНАВА

Каменная жанчына

Пабачыўшы каменны менгір*
каля Інстытута гісторыі, мовы
і літаратуры УФДЦ РАН...

Два позіркi сышліся, і спакой
Змяніўся роem цьмяных успамінаў.
Знаёмы мне да болю выгляд твой!
Ты хто? Скажы, Каменная жанчына.

Ці то цябе разьбяр уваскрасіў
Як слынную башкірскую Прамаці?..
Мо для душы, што падала без сіл,
Была апорай, каб магла трымацца?

А можа, хтосьці так цябе кахаў,
Што гаварыць прымусіў нават камень?
І свеціць мне з глыбінных перапраў
Каханне, не задзьмутае вякамі...

Ля ног тваіх на капішчы старым
Язычнік кленчыў распластаным целам?
Ці люты вораг храм твой разбурыў,
І ты ў пажары страшным скамянела?

Што ўтоіш ты, асмужаны менгір,
Пра што раскажаш хвіляю адчайнай?
І ў новым свеце — нетрывалы мір...
Маўчыць менгір пакутлівым маўчаннем.

Хто я табе? Стаю перад табой.
Між намі бездань, хто ж тут вінаваты...
Вітаю... Назаві мяне сястрой,
Самой назвацца мне ніякавата.

Не трэба слоў. Няўлоўны знак адзін
Адкрые ўсё. У трапяткой малітве
Душа сягне абсягаў і глыбінь,
Дзе нашы коні ўздыбіліся ў бітве

За праўду...
Дзень і ноч яна баліць...
Як камяні сабраць на ветры воглым...
Жанчына, ці жыла ты хоць калі
Ў жыцці зямным без болю і трывогі?

З удзячнасцю, расчулена да слёз
Шпачу: любоў у забыцці не згіне.
Я ўсё стрываю, што нясе мне лёс,
Як мой менгір — Каменная жанчына.

З башкірскай.
Пераклад Змітрака КУЗМЕНКІ

*Менгір (у пер. з брэтонскай) — доўгі камень.

Навошта крыўдаваць?

У сэрцы крыўду не спялі!
Бо размаіты гэты свет —
У кожнага свой мінарэт,
Свае багі і каралі.

У сэрцы крыўду не спялі!
Нягоднікаў чакае суд,
Гані з душы адчай і сум,
Благія думкі спянялі.

У сэрцы крыўду не спялі,
Бо ўсё зямное — толькі прах.
Няхай не валадарыць страх
Ні ў вышыні, ні на зямлі.

Башкірка

З вятрыскам праз прасцяг ізноў
Імчу туды, дзе лес, рака.
Бо я нязломных ваяроў —
Башкіраў — гордая дачка!

І на застоллях гаманкіх
Мой смех ніколі не змаўкаў.
Гасціннасцю здзіўляла ўсіх
Башкіраў гордая дачка!

Хоць не заўжды святла стае,
Душа, адхлання прычайкай!
І ўсе пачуюць, як яне
Башкіраў гордая дачка!

Даўно звярнулі продкі стан,
Але захоўвае ў вяках
І ў сэрцы свой Башкартастан
Башкіраў гордая дачка!

З башкірскай.
Пераклад Янкі ЛАЙКОВА

Казбек

Казбек... Мне не дастаць яго вяршынь.
І на Урал-гару ён не падобны...
І аніякі прадзедаў аршын
Зачараванаць вымераць не здольны.

Як сон, малітвы адпывуць да зор.
Заціхне голас ціхі пакаянняў...
Прымроіла: Каўказскіх выгін гор,
Казбек, вяршыні — як мяжа шуканняў...

Ён быў мудрэц, з чалмой на галаве.
Як варыва, бурліў вулкан нязгасны.
Ірваўся лавы ўверх язык атласны...
І голас тайны неў — яму і мне.

Ён дзёрзкім быў, Казбек!
І гордым быў —
Стаяла перад ім зачаравана —
Двух позіркаў, як быццам закаханых,
Не адарваць...
То сон ці, можа, бль?

Ці прадчуванне вей?
Не ведаю... Чакаю прасвятлення.
Ёсць тайны сэнс ічаслівага тварэння.
Адзін з іх — той, чыё імя Казбек.

З башкірскай.
Пераклад Яны БУДОВІЧ

«...паміж чаравікам і капелюшом»

Уолт Уйтмен — з тых геніяльных паэтаў, якія апярэдзілі свой час. Цяпер, калі ён лічыцца адным з самых папулярных, прызнаных творцаў, нават складана паверыць, што пасля выхаду ў 1855 годзе ў Нью-Ёрку кнігі вершаў «Лісце травы» (якая сталася адзіным прыжыццёвым зборнікам) яго цкавалі крытыкі, кпілі, здэкаваліся, паэзію вызначалі як «разнастайную сумесь напышлівасці, самахвальства, глупства і вульгарнасці». Праўда, сёння ўжо ніхто не памятае імянаў тых карыфеляў.

Вершы Уйтмена вызначаюцца гуманізмам, скіраванасцю да самай глыбокай чалавечай сутнасці, любоўю да ўсяго сусвету з яго дуалізмам і вечным проціборствам стыхій. Лірычны герой прамаўляе не столькі ад свайго «я» — пры чытанні вершаў узнікае ўражанне, што яго фізічная абалонка зрынутая долу, як скура ў змяі, і больш не абмяжоўвае знаходжанне душы ў чалавечым целе: яна рассыпаецца на атамы і ўтварае вакол зямлі нешта нахштальт біясферы, адначасова лунаючы ва ўсіх пунктах зямнога шару: «Я ўвесь не змяшчаюся паміж чаравікам і капелюшом»...

Невыпадкава, што паэзія Уолта Уйтмена прывабіла і беларускага чытача. Да яе звяртаўся Янка Сіпакоў — у 1978 годзе асобным выданнем выйшаў яго пераклад зборніка паэта. Нядзіўна, што Янка Сіпакоў настолькі захапіўся амерыканскім творцам: матывы іх творчасці ў нечым перагукаюцца, асабліва ў гуманістычнай скіраванасці,

блізкім з'яўляецца і светаадчуванне ва ўзрушана-рамантычным перажыванні; як і для Уйтмена, так і для Сіпакова характэрна наватарства, унікальная творчая індывідуальнасць.

«Лісце травы» ў перакладзе Янкі Сіпакова перавыдавалася яшчэ двойчы: у серыі «Скарбы сусветнай літаратуры» (пад адной вокладкай з творам Генры Лангфела «Спеў аб Гаяваце») у 1994 годзе і асобнай кніжкай — у 2019-м у тым жа выдавецтве «Мастацкая літаратура». Але, што тычыцца знакавых твораў, усялякае новае пакаленне хоча іх мець перастворанымі ў кожным канкрэтным «цяпер». Не выклікала здзіўлення тое, што да знакамітага зборніка Уйтмена звярнулася і Юлія Цімафеева — яе пераклад пабачыў свет у серыі «Паэты планеты» ў 2018 годзе пад назвай «Выбраная паэзія».

Паспрабаваць зразумець сэнс назвы зборніка Уйтмена «Лісце травы» (бо верша ці паэмы з такім загалоўкам пад вокладкай выдання няма) дапаможа адна з вызначальных для творцы і ці не самая аб'ёмная паэма — «Песня пра сябе» і адзін з ключавых вобразаў Уйтмена — вобраз смерці. Тут дарэчы і параўнаць абодва пераклады: Янкі Сіпакова (пазначаны ніжэй літарай «А») і Юліі Цімафеевай (пазначаны «Б»).

А. Дзіця стыталася: «Што такое трава?» — і прынесла мне поўныя жмені травінак...

Б. Дзіця спыталася «Трава — што гэта?», у прыгаршчах яе мне працягнуўшы...

А. Ці, можа, травінка і сама ёсць дзіця, узадаванае немаўлё вегетацыі...

Б. Ці, думаю, трава — сама дзіця, расліннасцю народжанае немаўлятка. <...>

А. А зараз трава мне здаецца прыгожымі, нястрыжанымі валасамі магіл.

Б. І цяпер такім прыгожым мне бачыцца нястрыжанае валосе магіл. <...>

А. Бо і самы маленькі парастак сцвярджае, што смерці наогул няма,

А калі яна і ёсць, то выводзіць уперад жыццё —

Яна не сочыць за ім, каб яго супыніць назусім,

Яна гіне сама ў той момант, як жыццё нараджаецца новае.

Усё наперад ідзе, разрастаецца ўшыркі, і не гіне нішто,

І намерці — гэта зусім не тое, што мы ўяўляем, гэта

намнога прыемней.

Б. І найменшы парастак сцвярджае няяснасць смерці.

Бо калі б існай яна была, то рухала б жыццё,

А не ў канцы чакала, каб супыніць,

І адступала б у міг жыцця пачатку.

У руху усё бязмежна, безупынна, нішто не гіне,

І смерць — зусім не тое, чым падаецца ўсім, а больш ішчаслівае.

Абодва пераклады высокамастацкія, хіба што першы вызначаецца крышачку большай класічнасцю, акадэмічнасцю ў будове фразы, а другі — большай смеласцю і разняволенасцю. Але гэта, хутчэй, прыкметы часу... Выдатна тое, што праз «муры» акадэмізму, як таа ўйтменаўская трава, рассяваючы іх, прарастае нешта новае, чаго яшчэ не было. А чытач атрымлівае магчымасць выбару.

Яна БУДОВІЧ

Кацярына КАПЛУН:

«Наш клопат — аб’яднаць чытачоў з рознымі зацікаўленнямі»

«Бярозка» — з часопісаў, якія маюць багатую мастацкую, грамадска-палітычную гісторыю. З выданнем звязаны такія імёны, як Алесь Якімовіч, Мікола Чарняўскі, Усевалад Краўчанка, Кастусь Кірэенка, Васіль Зуёнак, Анатоль Грачанікаў, Рыгор Барадулін, Вячаслаў Адамчык, Уладзімір Ягоўдзік, Святлана Дзянісава і многія іншыя паэты, празаікі, публіцысты Беларусі. Сёння рэдакцыю часопіса ўзначальвае пісьменніца Кацярына Каплун. З ёй і пагутарыў наш карэспандэнт.

— Кацярына, скажыце, якому ўзросту ўсё ж адра-савана сёння «Бярозка»?

— На часопісе стаіць узроставае маркіроўка 12+ — гэта вучні сярэдніх і старшых класаў. Мой досвед працы паказвае, што наша мэтавая аўдыторыя — не падлеткі пэўнага ўзросту, а людзі з пэўнымі якасцямі: разумныя, удумлівыя, апантаныя чымсьці, схільныя да творчасці ў розных формах, кемлівыя, неабыхавыя да свету навокал, да іншых людзей, да прыроды і культуры. Такія ёсць і сярод дзяцей, і сярод дарослых, якія не ўлісваюцца ў вызначаную ўзроставаю катэгорыю. Па водгуках ведаю, што ёсць і пяцікласнікі, і студэнты, якія з аднолькавым захапленнем чытаюць «Бярозку», толькі, мабыць, шукаюць у ёй рознае. Задача рэдакцыі ў такім выпадку — аб’яднаць як мага больш чытачоў з рознымі захапленнямі і поглядамі, каб кожны мог знайсці ў часопісе нешта для сябе. Вядома, заўсёды будуць неахопленыя тэмы і нераскрытыя інтарэсы — таму мы адкрыты для заўваг і прапаноў ад нашых чытачоў, гатовы пісаць і публікаваць тое, што іх цікавіць і захапляе.

— Ці ёсць у часопіса зваротная сувязь?

— Амаль палова тэкстаў штонумар — тэксты нашых чытачоў. Спадзяюся, яны пішуць пра тое, што іх шчыра хвалюе і захапляе, — менавіта ў такіх выпадках атрымліваюцца добрыя творы.

Кожны месяц, калі выходзіць нумар, мы атрымліваем паведамленні, каментарыі і «падабайкі» ў сацыяльных сетках. Асаблівае захапленне выклікаюць матэрыялы пра людзей, блізкіх па ўзросце, духу да нашых чытачоў — маладых, няўрымслівых, шчыра нечым зацікаўленых і гатовых дзяліцца сваімі думкамі.

Дарэчы, заўважыла цікавую адметнасць: падлеткам часта нямка расказваць пра свае інтарэсы. Быццам страшна, што з іх будуць смяяцца, не ўспрымуць сур’ёзна. І гэта, мне здаецца, важны «званочак» для дарослых — бацькоў, настаўнікаў: калі юнакі і дзяўчаты не могуць даверыць нам свае захапленні, то ці падзяляцца яны з намі сваімі праблемамі, перажываннямі? І што мы можам зрабіць, каб нязмушана, натуральна выклікаць гэты давер?..

— Ці ладзіць зараз «Бярозка» якія-небудзь арганізацыйныя практыкі?

— Два мінулыя гады мы былі арганізатарамі вялікіх творчых конкурсаў для падлеткаў: «17 мэт устойлівага развіцця: ведаем і ўвасабляем» і «Дзёрзкія тэорыі беларускасці: мова, культура, гісторыя, міф», у межах якіх прапаноўвалі школьнікам напісаць літаратурныя, публіцыстычныя, а можа, і навуковыя творы.

Сёлета выканалі пажаданні многіх настаўнікаў: цяпер у часопісе з’явілася старонка, дзе мы друкуем цікавыя напрацоўкі да ўрокаў і пазакласных мерапрыемстваў ад педагогаў нашай краіны. У самім часопісе, як правіла, змяшчаем скарачаную версію (цікавосткі, квэсты, віктарыны) і QR-код, які дае доступ да ўсяго сцэнарыя ў электронным выглядзе.

Такім чынам, настаўнікі беларускіх школ могуць дзяліцца ідэямі, дапаўняць іх і распаўсюджваць не толькі ў межах сваёй навучальнай установы, але і па ўсёй краіне.

Гэты наш праект выклікаў нечакана шмат увагі і кожны месяц мы проста разрываемся паміж мноствам цікавых матэрыялаў.

— Наколькі актыўнымі ў стасунках з «Бярозкай» з’яўляюцца самі юныя чытачы?

— Ініцыятарамі стасункаў становяцца, як правіла, супрацоўнікі школ і бібліятэк, якія запрашаюць нас на ўрокі, сустрэчы. Яны ж звычайна дасылаюць творы сваіх вучняў для публікацый. Зараз не чытач ідзе па часопіс, а часопіс сам мусіць прыходзіць да чытача. Таму на «Бярозку» можна падпісацца праз розныя электронныя платформы — і на папярковую, і на электронную версію.

— Як вы лічыце, якое месца ў часопісе павінна займаць мастацкая літаратура? Ці можна гаварыць, што сёння ёсць цікавыя аўтары сярод пісьменнікаў, якія адрасуюць свае творы менавіта падлеткам?

— З мастацкай літаратурай у часопісе сітуацыя цікавая: ёсць чытачы, якія кажуць, што яе павінна

Фота з сайта litpremia.by.

Кацярына Каплун.

быць больш, а ёсць тыя, хто лічыць, што менш ці яна не патрэбна ўвогуле. Але «Бярозка» ўсю сваю гісторыю славілася літаратурнымі адкрыццямі, і, на мой погляд, гэта яе «фішка», якую варта працягваць. Калі лічыць па колькасці старонак, то літаратурныя творы займаюць звычайна крыху менш, чым публіцыстычныя, альбо столькі ж — з нумара ў нумар сітуацыя можа адрознівацца. Калі ж казаць з пункту гледжання рэдакцыі, то ў нас ніколі не бывае нястачы літаратурных твораў, а часам і ўтвараецца чарга.

Сёння ёсць аўтары, цікавыя для падлеткаў. Сярод маладых пісьменнікаў, з якімі знаёмая асабіста, ні ад кога не чула: «Я пішу для падлеткаў». Цікавым творам будуць захапляцца і падлеткі, і дарослыя, проста кожны, мабыць, прачытае яго па-свойму. Напрыклад, летась дзевяць нумароў запар мы друкавалі аповесць Маргарыты Латышкевіч «Першая песня», якая прыйшлася даспадобы нашым чытачам усіх узростаў.

— Дарэчы, а ці падтрымліваеце стасункі з колішнімі юнымі карэспандэнтамі, якія друкаваліся дзесяцігоддзі назад, а зараз сталі журналістамі, пісьменнікамі?

— Мы з вялікай павагай і ўдзячнасцю ставімся да ўсіх аўтараў, якія спрычыніліся да «Бярозкі» ў розныя гады, бо яны — частка вялікай гісторыі нашага агульнага часопіса. І з задавальненнем запрашаем іх далучацца да некаторых нашых праектаў. Напрыклад, у лютым праводзілі круглы стол «Роля падлеткавых СМІ ў развіцці творчага патэнцыялу маладых аўтараў», дзе ў якасці колішніх юнкараў «Бярозкі» ўдзельнічалі Алена Масла, Маргарыта Латышкевіч. Раней часам прыносіў свае творы і прыводзіў з сабой аўтараў-школьнікаў Мікола Чарняўскі...

Калі працуеш у часопісе, у якім друкаваліся многія вядомыя літаратары, можаволі на кожнага аўтара-школьніка глядзіш як на будучага славутага пісьменніка.

— Наколькі актыўна «Бярозка» прысутнічае са сваім кантэнтам у сацыяльных сетках, увогуле ў інтэрнэт-прасторы?

— Сярод сацсетак мы сканцэнтравалі сваю ўвагу на інстаграме. Там выкладваем анонсы матэрыялаў і нумароў, цікавосткі з сустрэч і работы рэдакцыі, праводзім розыгрышы, заахвочваем чытачоў і аўтараў далучацца да часопіса, выказваць меркаванні, прапаноўваць тэмы, новых герояў, фарматы матэрыялаў. Там атрымліваем водгукі, стасуемся з чытачамі. Ёсць старонка ва «УКантакце», але гэтая сацыяльная сетка зараз не такая распаўсюджаная сярод падлеткаў.

— Якога аўтара для «Бярозкі» чакае асабіста?

— Шчырага і апантанага. На кожнай сустрэчы з чытачамі і аўтарамі кажу: пішыце пра тое, што вас цікавіць ці хвалюе. Не пра тое, што, як вам здаецца, прымуць у рэдакцыі. Не пра тое, што, як вы думаеце, выкліча розгалас у чытачоў. А пра тое, чым вы гарыце, што вас захапляе, пра што можаце распавядаць гадзінамі.

Выправіць памылкі, паправіць структуру ці логіку ў тэксце можна разам з рэдактарам. А вось «запаліць» тэкст сваім захапленнем, зрабіць яго жывым і сапраўдным можа толькі аўтар, калі яму важна тое, пра што ён піша.

Гутарыў Кастусь ЛЕШНІЦА

Чароўны свет адкрыццяў

Серыя «Беларуская дзіцячая энцыклапедыя» выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Пётруся Броўкі» папоўнілася новымі разнапланавымі выданнямі. Батаніка, заалогія, археалогія, тэхніка — дзеці змогуць выбраць для сябе зборнік амаль на любы густ.

Для аматараў прыроды яшчэ летась выйшла кніга «Расліны, якія нас прыручылі. Збожжавыя і зернебабовыя сельскагаспадарчыя культуры» Генадзя Аўласенкі — першая з цыкла пра культурныя расліны, дзе аўтар даступна знаёміць чытачоў з іх паходжаннем, а таксама расказвае пра значнасць для чалавека. Змест складаюць цікавыя апавяданні пра пшаніцу, кукурузу, проса, грэчку, гарох, фасолі і г. д. Пачынаецца выданне з гістарычнай нататкі пра ўзнікненне земляробства.

У 2020 годзе выйшла яшчэ адна кніга серыі пад назвай «Такая розная гародніна». Генадзь Аўласенка ў займальнай форме расказвае пра тое, з якой мэтай людзі акультурылі тыя ці іншыя расліны і што яны азначаюць для чалавека на сучасным этапе. Раздзелы энцыклапедыі маюць красамоўныя жартавлівыя назвы: «Раз, бульба... два, бульба...», «Сіньёр памідор, ён жа тамат», «Капуста — сапраўдны «еўрапеец»», «Зусім не казачная рэпка», «Бадзёры, як агурчак», «Чым шпінат ад ішчаў адрозніваецца»...

У кнізе «Гэтыя неверагодныя плады. Пладова-ягадныя і арэхаплодныя культуры» з той жа серыі аўтар расказвае пра паходжанне і выкарыстанне гэтых разнавіднасцей культурных раслін. Дакладныя назвы, карысныя ўласцівасці, цікавыя факты — пад адной вокладкай сабрана шмат інфармацыі пра пладаводства і ўсё з ім звязанае. Чытач даведаецца, якую ягаду лічаць самай знакамітай у свеце, як чарэшная парадзіла вішню і ці ўсе арэхі можна лічыць арэхамі.

Анастасія Рыжкова прапануе здзейсніць займальнае падарожжа па кнізе «Дзіўны свет прыроды Бярэзінскага біясфернага запаведніка», што пабачыла свет сёлета. Выданне абяцае знаёмства як з добра вядомымі жыхарамі беларускіх лясоў, балот і рэк, так і з рэдкімі прадстаўнікамі флоры і фаўны. Выданне цудоўна праілюстравана, у тым ліку дзякуючы фотаздымкам Дзяніса Іўковіча. Як адзначаецца ў прадмове, Бярэзінскі біясферны запаведнік — найстарэйшая ахоўная тэрыторыя самага высокага рангу. У 2025 годзе ўстанове споўніцца 100 гадоў. Галоўная каштоўнасць — вялізны суцэльны масіў неканрутых лясоў, у складзе якіх у асноўным хвойныя бары, бярэзнікі і дубровы. Непаўторнымі лічацца і балоты запаведніка, што займаюць больш чым палову яго тэрыторыі. Кніга «Дзіўны свет прыроды Бярэзінскага біясфернага запаведніка» складаецца з чатырох тэматычных раздзелаў, прысвечаных жывёлам, птушкам, раслінам і грыбам.

«Танкі Вялікай Айчыннай вайны. Савецкая і нямецкая бранятэхніка» аўтарства Барыса Праказава адрасуецца тым, хто цікавіцца ваеннай гісторыяй. Змест кнігі складаюць такія раздзелы, як «Сцяг Перамогі», «Апошнія «монстры», «Вайна трафяў», «Мадыфікацыя Т-34», «Баявыя танкі Германіі» і многія іншыя. Ілюстрацыі ў кнізе створаны аўтарам на аснове фотаздымкаў, зробленых ім падчас рэканструкцый баёў Вялікай Айчыннай вайны, якія праходзілі на тэрыторыі гісторыка-культурнага комплексу «Лінія Сталіна».

Найцікавейшае выданне серыі, разлічанае на шырокае кола чытачоў, — «Археалагічныя цуды Беларусі» Мікалая Плавінскага. Кніга прысвечана гісторыі і вынікам вывучэння найбольш цікавых археалагічных помнікаў. Перыяд, які ахоплівае гэтая дзіцячая энцыклапедыя, — ад часу засялення тэрыторыі сучаснай краіны першымі людзьмі да позняга Сярэднявечча. У анатацыі адзначана: «Апавяданне пра ўнікальныя старажытнасці Беларусі вядзецца ў кантэксце старажытнай і сярэднявечнай гісторыі ўсяго еўрапейскага кантынента». У кнізе распаўядаецца пра паселішчы першых людзей, старажытных шахцёраў, вёскі з высокімі валамі, абарончыя збудаванні і многае іншае. Стваральнікі выдання паспрабавалі паказаць, што наша краіна не менш багатая на незлічоныя археалагічныя цуды, чым самыя далёкія і экзатычныя краіны з іх раскінутымі ў пустынях пірамідамі і схаванымі ў джунглях старажытнымі гарадамі, адначасна: беларуская зямля ўсё яшчэ захоўвае велізарную колькасць унікальных помнікаў археалогіі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Нам патрэбны міфы

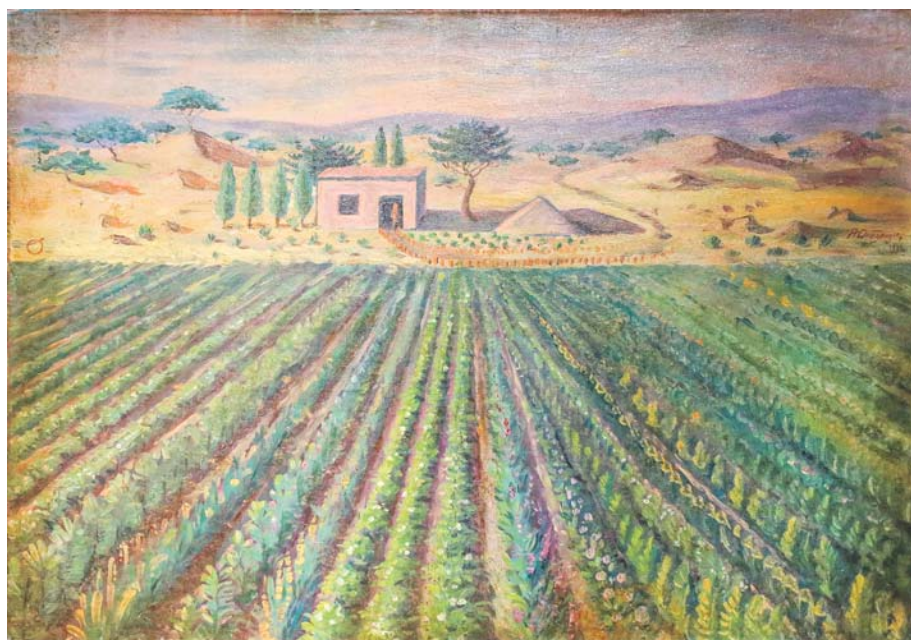
Якую ролю ў мастацтве адыгрывае фантазія? Ці можа яна быць паў-навартаснай заменай жыццёвага досведу, дастатковым матэрыялам для таго, каб ствараць кнігі, карціны, кінастужкі? Адкуль увагуле бярэцца фантазія, ці ёсць нейкая рэальная аснова ў тых вобразах, што прыходзяць да нас ва ўяўленні?

Што, калі ўсе пісьменнікі-фантасты, якія прадказалі ў сваіх кнігах тэхналагічныя навінкі, насамрэч мелі машыну часу і проста спісвалі тое, што бачылі, па меры свайго разумення? Што, калі акцёры насамрэч пражываюць па некалькі жыццяў дзякуючы нейкім невядомым нам тэхналогіям? Што, калі мастакі таксама пісалі абсалютна ўсё з натуры?

Неверагодныя знаходкі

У маленькай чорнай зале ў Музеі Заіра Азгура выстаўлены невялікі фотапраект з назвай «Новая зямля». Гэта разрэзаныя, праяўленыя і павялічаныя здымкі з плёнкі. Чорна-белыя, з кепскай дэталізацыяй, дзесьці напалову засвечаныя. На іх, калі прыгледзецца, можна ўбачыць нейкія экзатычныя, хаця і аддалена знаёмыя, пейзажы. Гэтыя знойдзеныя і адноўленыя паэтам і перакладчыкам Сержуком Мядзведзем фотаздымкі — пацвярджэнне таго, што Язэп Драздовіч вандраваў у космас не толькі паводле метафарычных заяў у публіцыстычных артыкулах, але і насамрэч. Выявы на фотаздымках пацвярджаюць, што многія карціны з цыкла «Жыццё на Марсе» напісаны як сапраўдныя пейзажы. Прыглядаючыся, пазнаеш абстаноўку з «Вечара ў пустыні на Марсе», што выяўляе каменаломню, і з «Мармуровага палаца-галерэі

скарб — пацёртая фотастужка, зрэзаная з падрамніка карціна і стос нататак», — распавядае пра сваю знаходку Сяржук Мядзведзеў. Разам з фотастужкай і праяўленымі кадрамі ў экспазіцыі прадстаўлены прыклады нататак, аловачных замалёвак, на якіх — скафандр для доўгага знаходжання ў беспаветранай прасторы, схема касмічнага карабля і маршрут, траекторыя палёту паміж планетамі. Тут жа прадстаўлена і старая валіза з мяшэчкам чырвонага пяску і, вядома, знойдзеная карціна — цэнтр экспазіцыі. На ёй — багатая разнастайнасць пастэльных колераў, выява чагосьці нахштальт лецішча, невялікі аднапавярховы дом з пляскастым дахам і шмат невядомых раслін вакол. Кампазіцыя сапраўды асацыіруецца з работамі Язэпа Драздовіча — нізкія расліны на першым плане ўводзяць углыб экспазіцыі, да больш буйных аб'ектаў. Цалкам магчыма, што знаходка — знойдзеная карціна Драздовіча. На гэта памяваюць і подпіс, і дата — 1932 год.

ў выглядзе кароткаметражных стужак на фестывалях незалежнага кіно. Найчасцей яно прымяняецца да кінаэксперыментаў, але ў астатніх відах мастацтва яго можна разглядаць як сінонім містыфікацыі.

Асноўная мэта мак'юментары — выклікаць сумненні, навучыць крытычна асэнсоўваць рэчаіснасць. Праект «Новая зямля» цікавы тым, што ў мак'юментарным эксперыменце выкарыстоўваецца менавіта фатаграфія. «Мы прызвычаліся безумоўна верыць фатаграфіі. Задуманая як адбітак рэальнасці, ад моманту з'яўлення фатаграфія замацавала за сабой статус дакумента, пасланца ісціны. З першых дзён існавання фатаграфія была і сродкам выказвання, і сацыяльным канструктарам — спосабам асвятліць і пацвердзіць, але і сказіць і зрынуць... Мак'юментары вучыць больш скептычна ставіцца да навакольных падзей, бачыць нестыкоўкі і, магчыма, знаходзіць новыя шляхі іх развіцця. Мастакі новага пакалення абнаўляюць сувязі фатаграфіі з рэальнасцю, ператвараючы фатаграфію ў прыгоду», — пазначае ў анонсе адна з куратараў праекта Алена Пратасевіч.

Выстаўка «Новая зямля» створана Сержуком Мядзведзем пры ўдзеле мастачкі Лізы Лянкевіч. Фатаграфія ў ёй становіцца не проста мастацтвам фіксацыі рэчаіснасці або звужэннем вялікага працэсу ці падзеі ў адзін эмацыянальны ці інфармацыйны сюжэт — яна пераўтвараецца ў мастацтва яшчэ да характэрнага гучу затвора.

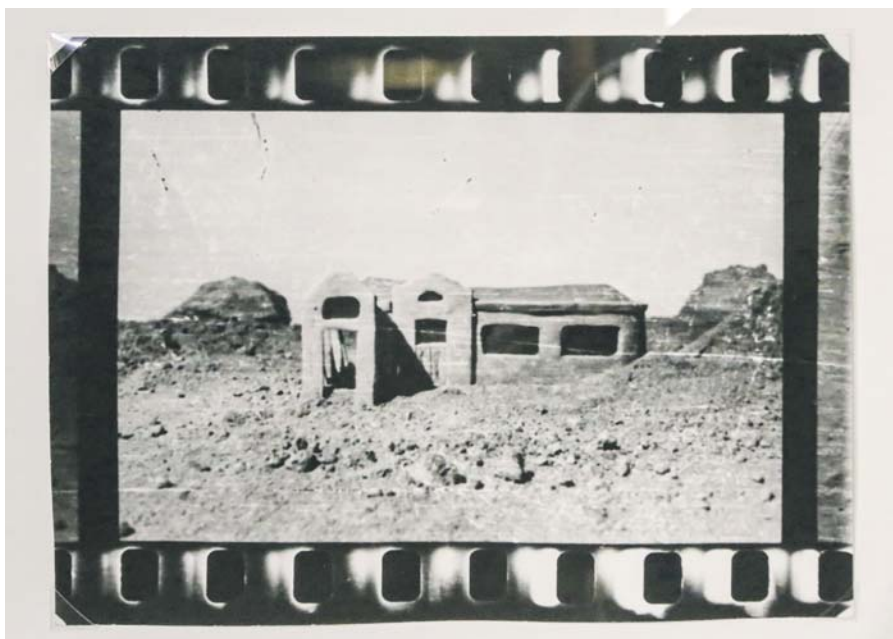
Мы прызвычаліся да таго, што стварыць фэйк-фотаздымак можна з дапамогай мантажу. Але гэта выпадак, калі імітацыя ствараецца абсалютна мастацкімі метадамі. Для таго каб атрымаць праўдападобныя фотаздымкі, аўтар зрабіў міні-макет, інсталляцыю, якія імітавалі пабудовы і ландшафт, падобныя да

марсіянскіх, у тым ліку да сюжэтаў Драздовіча. Кожны фотаздымак падпісаны адмысловым кодам, у якім паўтараюцца літары ЯД і М. Гэта зроблена для ўзмацнення эфекту дакументальнасці. Мастацкая частка — нататкі і непасрэдна «знойдзенае» палатно — хутчэй за ўсё, работа папярэдняй містыфікатара, мастачкі Лізы Лянкевіч.

«Новая зямля» — першы мастацкі праект Мядзведзева, і ён трапіў на гэтую выставачную пляцоўку невыпадкова. У музеі Азгура ёсць такая практыка: унутранае журы прымае і разглядае заявы на экспанаванне ў зале, адмыслова адведзенай пад такія выстаўкі. Сяржук Мядзведзеў прадставіў супрацоўнікам музея праект яшчэ на этапе ідэі і сустрэў прыхільнасць. Пра гэта распавёў адзін з куратараў выстаўкі Уладзімір Парфянок. Ёсць вельмі важная, цэнтральная для музея Заіра Азгура тэма, якая часта ўплывае на тое, якія прапановы выбірае журы для рэалізацыі. Гэта тэма захавання памяці, адзначыў куратар. А праект прадстаўляе тэму памяці своеасабліва, звяртае ўвагу на асобу і творчасць мастака пры дапамозе містыфікацыі, таму праект «Новая зямля» і прыцягнуў увагу журы. Да таго ж вырашылі падтрымаць першы мастацкі праект аўтара. Так у мак'юментарнай выстаўцы з'явілася пляцоўка. «Гэта даволі папулярная ў свеце практыка, — распавёў Уладзімір Парфянок, — калі музеі адкрываюць свае архівы мастакам, дазваляюць працаваць з унутранымі матэрыяламі, шукаць і пераўтвараць. Вынікам такой працы часта становіцца нейкае новае павядамленне, містыфікацыя нахштальт «выставак невядомага мастака» або «знойдзенай невядомай работы». Такія праекты — нячастая з'ява ў беларускім мастацтве, але цалкам натуральная. Нам патрэбны міфы, уласныя героі, лічыць Уладзімір Парфянок, і нічога не застаецца, акрамя таго, як ствараць іх самастойна.

Мастацтва — гэта гульня. Нягледзячы на ўсе сур'ёзныя функцыі і значнасць у грамадскім жыцці, найпершая задача існавання мастацтва — надаць свету з усімі яго цяжкасцямі і выклікамі гульнявую форму, зрабіць падзеі, з'явы і пачуцці зразумелымі. Калі так разважаць, можна прыйсці да таго, што мастацтва — старажытны эвалюцыйны механізм для чалавецтва.

Дар'я СМІРНОВА
Фота Кастуса ДРОБАВА

ў экватарыяльнай краіне на Марсе», і з іншых палотнаў. Касмічныя візіты самага загадкавага беларускага мастака аказваюцца сапраўднымі вандроўкамі.

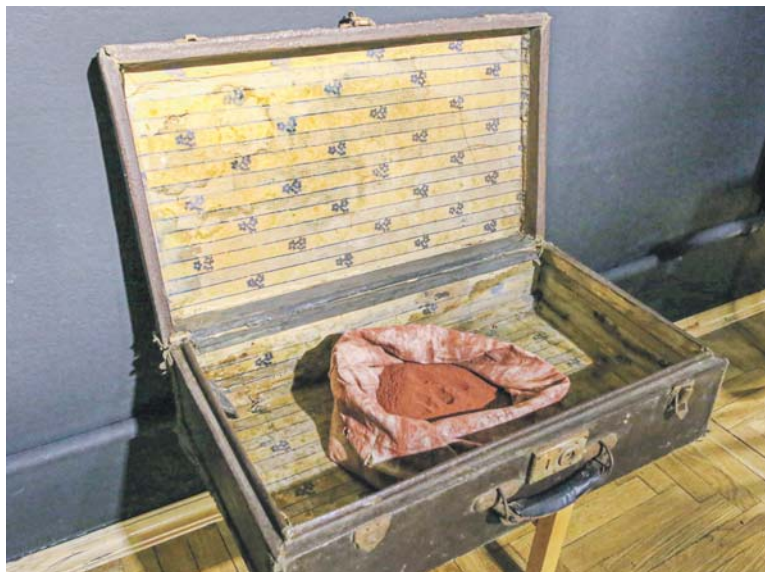
«Язэп Драздовіч заварожваў мяне здаўна. Як беларус, як мастак, як вынаходнік, як прарок, які шмат у чым апярэдзіў свой час. Як прарок, што, як і належыць прароку, не знаў прытулку ў сваёй айчыне і мусіў шукаць прыстанку ў чужых, незямных краях. Нямала папаягала яго жыццё па гэтых і іншых светлах, але — на наша шчасце — спакой ён знайшоў тут, у роднай глебе, даўшы магчымасць нашчадкам дакрануцца да сваёй спадчыны.

І няхай з гэтай спадчыны знойдзена і сабрана ўжо даволі, у мяне не было сумневаў, што яшчэ шмат яго карцін, замалёвак і дываноў пыляцца недзе на гарышчах даўно закінутых хат і чакаюць свайго часу.

Урэшце летась я выправіўся ў вандроўку па тых мясцінах, дзе слынны мастак дажываў свой век, з надзеяй нечага адшукаць. Дзясяткі наведаных вёсак, сотні агляджаных хат — і вось яна, удача, вось ён, лёс: у вёсцы з назвай Мядзведзева, у паддашку адной з хат, мяне чакала старая, абношаная валіза, а ў ёй сапраўдны

Сакрэты марсіянскіх падарожжаў

Але ўся экспазіцыя мак'юментарная. Постамадэрнізм спарадзіў шмат цікавых форм для «пераразуменняў» і рэакцыйных дзеянняў у культуры. Адной з такіх з'яўляецца мак'юментары. Гэта жанравая разнавіднасць ігравага кіно, якое пабудавана са знешнімі прыкметамі дакументальнага. Мак'юментары з'явілася ў 1950-я і напачатку было рэакцыяй на хлуслівую камерцыйную тэледакументалістыку, што распаўсюдзілася ў той час. Першапачаткова гэта была сатырычная, парадыйная з'ява. Пазней прыкметы мак'юментары сталі выкарыстоўваць як прыём для здымак жанравых фільмаў, асабліва хорараў. Сам тэрмін быў абазначаны пазней за з'яву — прыкладна ў 1980-я. У беларускім сучасным мастацтве прыклады мак'юментары найчасцей сустракаюцца

Паэзія ў анамнезе сцэны

Літаратура і тэатр існуюць у бясконным супрацоўніцтве і бясконным пошуку кампрамісаў. Серыя спектакляў «Сустрэчы з класікамі і сучаснікамі», што заняла значнае месца ў рэпертуары Тэатра юнага глядача, — найбольш актуальнае адлюстраванне гэтага працэсу. Пра ўнікальнасць праекта распавяла загадчыца літаратурнай часткі ТЮГа тэатральны крытык Жана Лашкевіч.

Пачатак

Наш дырэктар Уладзімір Савіцкі добрую частку жыцця захоплены паэтычным тэатрам. Амаль у кожным з яго спектакляў з’яўляліся якія-небудзь лірычныя матывы. Самы першы паэтычны спектакль Савіцкага, які з’явіўся ў ТЮГу, — пастаноўка «Майго юнацтва крылы» паводле «Хамуціуса» Аркадзя Куляшова. Гэта адбылося ў 2012 годзе, калі мы былі «на выгнанні»: тэатр перажываў капітальны рамонт, вельмі доўга, на працягу шасці гадоў. Мы месціліся ў Доме літаратара, залу якога крыху перабудавалі пад тэатр: нарасцілі сцэну, павесілі сафіты, паставілі кулісы. У Савіцкага з’явілася ідэя фікс — зрабіць гэты спектакль. І ён зрабіў. Галоўную ролю выконваў Генадзь Гаранскі, антаганіста — Аляксандр Гладкі. Атрымаўся досвед, на якім акцёры намацвалі метады работы з паэтычным тэкстам. Гэта не Шэкспір, не Мальер — тэксты драматычныя, ад пачатку адпавядаюць патрэбам сцэны. У выніку нельга сказаць, што гэты спектакль меў поспех у глядачоў, але спадабаўся артыстам. Работа над ім паказала, што наскокам паэтычны матэрыял не возьмеш. Спектакль ігралі раз на месяц, пасля давялося занесерваваць, але вярталіся да яго тэарэтычна, прыходзілі да мяне пагаварыць. На сваёй, поўнаасцю абсталяванай, сцэне пастаноўку аднавілі вокалгненна. Са старога саставу артыстаў засталіся толькі галоўны герой і антаганіст. У іх выявілася такая дынаміка. Высветлілася, што яны ігралі гэты спектакль падсвядома ўвесь час, калі ён быў занесерваваны. А новыя ўключаліся з паловы абароту.

Яшчэ тады, у Доме літаратара, мы праводзілі сустрэчы з глядачамі. Аднойчы, пасля пастаноўкі «Майго юнацтва крылы», застаўся дзявяты клас з настаўніцай і яшчэ некалькі чалавек на абмеркаванні. І пасыпаліся пытанні. «Чаму галоўны герой кладзецца на дзверы?» Я распавядаю пра звычай, калі нябожчыкаў выносілі на дзвярах. І падобных адсылак у пастаноўцы шмат — мы паступова іх абмяркоўваем. Пасля я пытаю: «А чаму вы не задаеце пытанне пра абрэзаны каўнер кашулі героя?» І дзяўчынка адказвае: «А я ведаю. Таму што каўняры абразалі злачынцам дваранскага саслоўя, асуджаным на смерць». Тады стала зразумела, што пачалося пэўнае ўзаемаразуменне: глядач не проста бачыць набор карцінак, а намагавецца ў іх увайсці, глыбей асэнсаваць. Цяпер спектакль, хаця і лічыцца адноўленым, фактычна пастаўлены нанова. У ім з’явілася нешта, што нельга назваць ні фізікай, ні лірыкай, гэта нейкае паэтычнае рэчыва, прыцягальнае само па сабе. Акцёры навучыліся прамаўляць вершаваны тэкст са сцэны — не разыгрываць, не расфарбоўваць. Гэта надзвычай складана.

Другі спектакль — «Міхалава зямля» па Якубу Коласу — мы паставілі па просьбе школьных настаўнікаў. Некаторы час вазілі яго па школах, пасля гэтую справу кінулі, бо такі падыход да паэзіі здаваўся тады не надта сучасным. Патрэбны карцінкі, а атрымлівалася мастацкае чытанне. Пры тым, што школы любяць пасадыць цэлую актыву залу, а не толькі клас. Таму мы вырашылі, што два артысты такім жа чынам змогуць іграць і на нашу вялікую залу. Перарабілі пастаноўку, дэталі ўзбуйнілі, паставілі святло, змянілі акцэнтны ў некаторых сцэнах — і прадставілі класічнае мастацкае чытанне, якім нашы артысты выдатна валодаюць. Напрыклад, Мікалай Лявончык доўгі час выкладаў у педагагічным, і адным з аспектаў яго дзейнасці было менавіта навучанне мастацкаму чытання, таксама ён паставіў два спектаклі ў Паэтычным тэатры аднаго акцёра «Зніч» Галіны Дзягілевай, які працуе пры філармоніі.

Бітва за сэрцы

Ідэя працягваць паэтычную лінію ў спектаклях з’явілася тады, калі тэатр быў закрыты на каранцін праз каранавірус. Артыст сядзіць дома, сумуе па глядачу, глядач сумуе па артысце — адмянілася тады шмат дзіцячых спектакляў. Што рабіць? Чытаць дзіцячыя вершы.

Тады нашы супрацоўніцы Марына Кражава і Ганна Шарко прыдумалі ідэю з мастацкімі чытаннямі. Яны напісалі цэлы дапаможнік па тым, як артысты павінны здымаць. У нас сталі атрымлівацца невялічкія ролікі, якія выкладаліся ў інтэрнэт. І Уладзімір Савіцкі зразумеў: калі гэта карыстаецца поспехам, то чаму б і не ўзяць паэтычны тэкст на сцэну.

Паўстала пытанне наконт матэрыялу. І тады ўжо зразумела я: навошта нешта шукаць і прапаноўваць,

калі нашы цудоўныя адукаваныя артысты і рэжысёры самі лепш ведаюць, што ім больш падабаецца і хочацца зрабіць. І мела рацыю: ёсць беларускія аўтары, якіх яны вельмі любяць. Першы з новых спектакляў «Сны аб Беларусі» Уладзімір Савіцкі паставіў па верхах Купалы (ён вельмі любіць Купалу і ўсё пра яго ведае). Другая пастаноўка — Багдановіч і Цётка. Рэжысёру Даніілу Філіповічу патрэбен быў паэтычны канфлікт, «канфлікт лірычных герояў», як я яго назвала. І ён узяў Алаізу Пашкевіч, прычым вершы розных перыядаў. Пачаў выбудоўваць. І калі паказаў мне першы варыянт інсцэніроўкі, я зразумела, што тут увогуле нельга штосьці выпраўляць, перасоўваць, лезці ў структуру — настолькі цікава выбудавана. Напрыклад, калі скарачаеш верш або раздзяляеш яго на рэплікі двух герояў, атрымліваецца такая неверагодная драматургія.

Паэты самадастатковая, паэзія самадастатковая. Эпіграфам да ўсёй нашай серыі можна выставіць цытату Купалы: «Гэта бітва йдзе сусветна між святлом і апраметнай». У гэтым уся паэзія, нават калі яна пра каханне, пра самыя «кветачкі-лісточкі». А Пушкін казаў, што паэзія павінна быць крыху дурнаватай. Таму што калі паэт займаецца сваёй справай, ён міжволі сам робіць адкрыцці. У «Палётах удваіх» мы ўлезлі ўнутр драматургіі верша, разабралі гэтыя маленькія выбухі.

Ганна Казлова, рэжысёр спектакля «Калі прачнецца Бог...», пайшла іншым шляхам. Усё ж такі Ларыса Геніюш — менш вядомы аўтар, чым тыя, чые вершы ёсць у школьнай праграме. Рэжысёр звярнулася да асветніцкай пастаноўкі пераказу біяграфіі і не памылілася. Атрымаўся абсалютна іншы эфект. Псіхологі лічаць, што першы прагляд — нулявы, а другі — першы. Такая гісторыя атрымалася ў нашага глядача з Ларысай Геніюш. Раптам нешта быццам згадалася, спектакль пачаў акумуляваць не столькі веды, колькі эмоцыі ад нечага, даўно прачытанага ці пачутага.

«Дзетачка, у тэатры нічога хутка не робіцца»

Ідэя паэтычнага цыкла таксама ўзнікла ў нас падчас COVID-19, і гэта па-свойму сімвалічна. Бо мы быццам заразіліся ёй. Акрамя згаданага, як магчымыя матэрыялы для спектакляў мы цікавімся творчасцю Уладзіміра Жылкі, Уладзіміра Караткевіча. Цікаваць пакуль што сыходзіць ад акцёраў, а не рэжысёраў. Магчыма, нешта

прыдумаецца. Памятаю, калі я была загадчыкам літчасткі Купалаўскага, румзала за кулісамі, а мяне прыхінула да сцяны Стэфанія Міхайлаўна Станюта і сказала: «Дзетачка, у тэатры нічога хутка не робіцца». З тых часоў я гэта засвоіла. У нас паміж задумай і пастаноўкай абавязкова мусіць мінуць час.

У тых спектаклях, што мы аднаўлялі, вядома ж, засталіся пэўныя элементы сцэнаграфіі — паўнавартачная была зроблена толькі для «Майго юнацтва крылы», яе распрацоўваў Віктар Цімафееў. «Міхалаву зямлю» пад крыло ўзяла Ларыса Рулёва, адаптавала для нашай сцэны.

Галоўны прынцып заключаецца ў тым, што ўсе сцэнографы, якія дапамагалі збіраць спектаклі, працавалі з тым, што мы, смеючыся, называлі ламачам. Штосьці ляжала ў запасніках, штосьці зламанае. Напрыклад, у «Снах аб Беларусі» скарысталі сапраўднае ламача — металічныя кавалкі дэкарацыі.

У нас ёсць Цэнтр творчых праектаў, які ствараўся, каб даць артыстам выказацца, зрабіць нешта эксперыментальнае. Гэтыя паэтычныя спектаклі рабіліся менавіта так: не ўключаліся ў план, не фінансаваліся. Нават касцюмы ўсе з падбору. Кіруюся бабуліным выхаваннем: не варта нічога выкідаць — усё пойдзе ў справу. На прыкладзе такіх пастановак прынцып цалкам сябе апраўдаў. Хаця шмат чаго мы страцілі падчас капітальнага рамонту. Удалося зрабіць тры ці нават чатыры спектаклі запар без капейкі грошай, выкарыстоўваючы старыя касцюмы і дэкарацыі.

Паміж класікамі і сучаснікамі

Умоўная аўдыторыя праекта — старшыя школьнікі і студэнты. Бо вершы ўзяты са школьнай праграмы 10—11 класаў. Больш канкрэтнай арыентацыі няма — разлічваць толькі на філолагаў ці гісторыкаў было б глупствам. Аднойчы мы ўбачылі ў зале ваенных, курсантаў — яны прыйшлі самі, выглядалі вельмі заўважна на фоне астатніх. У іх таксама ёсць гуманітарныя дысцыпліны, якія трэба здаваць. Але наўрад ці яны прыходзілі да нас, каб назапасіць веды для іспытаў. Здаецца, ім было проста цікава. Увогуле, нават самы добры спектакль мала дапаможа здаць экзамен.

Вядома, тыя, хто пазначаны ў нас у праграме словам «сучаснікі» — далёка не сучаснікі для нашых цяперашніх глядачоў. Сучаснікі — тыя, хто працуе цяпер, і сярод іх ёсць цудоўныя дзіцячыя аўтары. Я перыядычна сама напаўняю каробку з-пад абутку ў сваім кабінце кнігамі і падсоўваю гэтую літаратуру рэжысёрам. Тут ёсць рознае: Мінскевіч, Рублеўская, Хадановіч, Шэін. Кожная з кніг — патэнцыйны прэтэндэнт на нашу сцэну. Але, каб гэта адбылося, матэрыял павінен спадабацца рэжысёру, захапіць настолькі, каб той захацеў перанесці яго на сцэну. Мяне ў свой час так захапілі вершы Джэці, Веры Жыбуль! Яны вельмі нестандартныя, але гэта і збівае пастаноўшчыкаў з панталыку. Пакуль што ў нас не атрымалася, але хацелася б. Ёсць яшчэ шмат нюансаў. Напрыклад, калі мастацкім кіраўніком стаў Уладзімір Савіцкі (дырэктарам быў прызначаны пасля), яго першым загадам была пастаноўка п’есы Таццяны Сівец «Брык і Шуса шукаюць лета». Спектакль мог бы стаць візіткай ТЮГа, а вобразы з яе — маскотамі, сімваламі тэатра. Чаму не адбылося? Мы былі «ў выгнанні». Ад нас адзін за адным сыходзілі выканаўцы галоўных роляў, і праз гэта спектакль знялі. І такіх Шусаў і Брыкаў вельмі складана знайсці. Нядаўна з’явіўся акцёр, які шыкоўна сыграе Брыка, але Шусі пакуль няма. Я дагэтуль перажываю за гэты спектакль, вельмі хочацца, каб ён быў пастаўлены ізноў.

Перыядычна з’яўляюцца цікавыя аўтары, але такога творца, які можна было б імгненна перанесці на сцэну, няма. Нешта патрабуе даводкі, нешта — афармлення ў цэласную канцэпцыю. Таму пакуль што мы прытрымліваемся іншага шляху — ператвараем класікаў у сучаснікаў. Прыкладам такога падыходу можна назваць дзіцячы спектакль «Казкі дзядзькі Якуба» паводле Коласа. Я лічу, што абавязкова павінен прайсці некаторы час паміж выданнем кнігі і пастаноўкай яе на сцэне. Каб зразумець, ці варта гэта рабіць. Бо калі час не вытрымаць, і кніга, і спектакль па ёй часта аказваюцца адпрацаваным матэрыялам.

Дар’я СМІРНОВА

Вольга ВАРАБ'ЁВА:

«Фальклор мае харызму — застаецца толькі яе падаць»

Надзея і перажыванне, узнёсласць і затуханне, акрыленасць і туга — бадай, ніводнае з мастацтваў не валодае такім моцным зарадам эмоцый, як музыка. Яна авалодвае нашымі пачуццямі раней, чым яе спасцігае розум, казаў Рамэн Ралан. А калі музыка народжана голасам — моц уздзеяння павялічваецца. Лірычнае выказванне душы, увасобленае голасам без акампанемента, — штосьці сакральнае і патрабуе разгадкі. Карані а капэла ў далёкім мінулым — народнай творчасці, царкоўных спевах. Яркія прадстаўнікі гэтага жанру сёння — заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь вакальная група «Камерата»: голасам без акампанемента яны ствараюць сапраўдныя дзівосы, да таго ж імітуюць музычныя інструменты, гукі прыроды. Пра сутнасць а капэла, натхненне, уздзеянне фальклору — гутарка з мастацкім кіраўніком «Камераты» Вольгай Вараб'ёвай.

— Жанр а капэла аўтэнтычны і мае глыбокія традыцыі харавых спеваў без інструментальнага суправаджэння. Вам ніколі не хацелася дадаць акампаненту? Каб голас аздобіць, дапоўніць...

— Хочам і дапаўняем. Але робім гэта таксама галасамі. Часам магчымасці апаратуры дазваляюць ствараць эффект, як быццам гучыць электрагітара. Мы імітуем усе інструменты: і ўдарныя ўстаноўкі, і нават сінтэзатар. Усё можа адлюстравать самі. У нас ёсць база, класічная музычная адукацыя, якую дае кансерваторыя. На аснове гэтага — усё, што мы паспрабавалі і да гэтага часу спрабуем, эксперыментуем, не стамляючыся.

— Вашы кампазіцыі — *a capella world music* на аснове беларускага неафольку. Такім чынам, фальклор з'яе новымі фарбамі, раскрывае сваё багацце?..

— Многія ўпэўнены, што мы спяваем народныя песні, ды на самай справе гэта аўтарскія, але яны ўспрымаюцца як народныя — усё дзякуючы незвычайнаму гучанню. Можна сказаць, гэта інтэрпрэтацыя нашага бачання народных крыніц, думак, песень.

Мяне ўвогуле натхняе фальклор не толькі Беларусі, але і сусветны. Яшчэ — адмысловыя рытмы, відэарад. Усё гэта можа перакраіцца і выстраіцца ў маёй канцэпцыі новага творца. Фальклорныя традыцыі розных краін цікавыя тады, калі пададзены арыгінальным чынам, у апрацоўцы. Фальклор звычайна настолькі глыбока залягае, што мае сваю харызму першапачаткова — яе застаецца толькі падаць. А як — задача інтэрпрэтатара. Гэта вельмі цікава. Наогул, зрабіла для сябе адкрыццё, што фальклорныя традыцыі розных краін пераклікаюцца нават інтанацыйна: узяць, напрыклад, беларускі фальклор і ўсходні — знойдзеш агульныя моманты. Такім чынам, народ унутры мае агульнасць, сусветную цэласнасць. Вось чаму мы зразумелыя. У тым жа Іране ці Кітаі, дзе выступала «Камерата», нас прынялі на «ўра». Аднак адкуль ім было зразумець нашу музыку, нашу душу? Але ўсё атрымалася — вось яна, унутраная цэласнасць.

— Вашы выступленні — як міні-спектаклі, тэатралізаваныя прадстаўленні. Наколькі важнае поруч з рэпертуарам напаўненне сцэнічнае?

— Кожная кампазіцыя прадугледжвае сюжэт, які працуе на ідэю. Слоў няшмат, і яны існуюць не як паэтычны момант, а для раскрыцця музыкі. Словы не самастойныя, а ў кантэксце музыкі. У пастаноўцы з намі працуе харэограф з філармоніі Павел Жураўлёў. Ён таленавіты пастаноўшчык, які разумее нашу музыку, і важна, што мы глядзім не ў розныя бакі. Такім чынам, разам працуем на сцэнічны вынік.

— У кожнага з удзельнікаў вашага калектыву ёсць нейкая «фішка». Пэўна, гэта робіць «Камерату» ўнікальнай?

— Стабільны склад калектыву ў нас быў да 2015 года, мы не мяняліся з 1995-га. Але заснавальнік «Камераты» Алег Шыкуноў з'ехаў у Амерыку, застаўся там жыць. Потым мастацкім кіраўніком быў Ігар Мельнікаў. Пасля яго — я. І стыль памяняўся. Усе сённяшнія праграмы — на аснове майго рэпертуару. Кожны ўдзельнік калектыву прыносіць сваю фарбу, харызму. Гэта вельмі важна. Напрыклад, у Эдварда Ланге выдатны аксамітны голас, абертаны — усё гэта добра ўпісалася. Яго музычны густ адпавядае нашым настроям. Эдвард і сваю музыку піша — вельмі цікавая асоба.

Фота з асабістага архіва Вольгі Вараб'ёвай.

— Філіп Смялоў у «Камерате» — бітбоксер. А капэла трансфармуецца ў бітбокс?

— Сувязь ёсць, бо а капэла — тое, што вы спяваеце голасам. Бітбокс, як і а капэла, — таксама жывое выкананне. Дарэчы, асаблівае «Камераты» — заўсёды жывы гук. Хоць у нас шукалі шмат разоў якую-небудзь фанэграму, ніхто не знайшоў, таму што яе проста няма. Мы адрозніваемся не толькі стылем і жанрам, але і жывымі канцэртамі, а гэта рэдкасць. Бітбокс жа выкарыстоўваем як галасавую фарбу, гэта цікавая сучасная фішка, якая можа знайсці водгук у моладзі. Бітбокс даўно выкарыстоўваецца ў той жа Германіі, у іх добра развіта творчасць а капэла, але іншыя кампазіцыі, жанры. Заходнееўрапейскія групы ў асноўным працуюць у стылі кавераў: бяруць нейкі вядомы хіт, апрацоўваюць яго і робяць цікавыя шоу. Публіка прыходзіць на канцэрты і адпачыць, і пасмяяцца — выступоўцы ўмеюць завесці. Як прыклад — група «Six Pack» з нямецкага горада Байройта, дзе жыў і працаваў Вагнер, а цяпер знаходзіцца знакамiты оперны тэатр. Удзельнікі групы «Six Pack» уражваюць як вакалісты, робяць вельмі цікавыя праграмы. Нас звязвае вялікая творчая дружба.

— Калі вы былі на гастроліх у замежных краінах, ці перанялі якія-небудзь экзатычныя гукі?

— Вядома, у нас, напрыклад, ёсць кампазіцыя «Усходняя» — з'явілася пасля Дзёна культуры ў Іране. Сярод розных дзіўных экзатычных інструментаў мы там слухалі сітар. Гукі гэтыя ўжо ўвасоблены ў нашых кампазіцыях. Выкарыстоўваем для стылістычнай афарбоўкі. Дарэчы, калі нас запрашаюць на які-небудзь фестываль, просяць праспяваць на мове краіны. Напрыклад, мы ездзілі ў Казахстан — таксама на Дні культуры — спявалі па-казахску, у Нарвегію — па-нарвежску. А яшчэ — па-ўкраінску, па-французску... Але мы заўсёды расказваем пра нашу краіну: якая ў нас прыгожая прырода, якія людзі спагадлівыя. Падчас калядных канцэртаў у Германіі перад кожным выступленнем расказвалі пра беларускія народныя традыцыі, каб слухачы зразумелі наш дух і ім было цікава.

— Чым адрозніваецца замежная публіка?

— Калі параўнаць нашу публіку і замежную, нюансы ёсць у кожнай краіне. Напрыклад, асабліва публіка ў Кіеве. Моцная эмпатыя: яны тонка адчуваюць музыку, чуюць гармонію, усе галасы. Тое, што мы транслюем, успрымаюць з лёгкасцю. Таму кіеўскія канцэрты самыя яркія па публіцы, па эмацыянальным адказе на наша выступленне. Украінская публіка непаўторная. Нарвегія — глядзячы куды прыедзеш: калі на поўнач — слухачы больш закрытыя, стрыманыя, але потым, калі канцэрт заканчваецца, устаюць як лес (гэты народ высокі, дужы) — і немаўкальныя апладысменты. Цікавая публіка ў Германіі, у прыватнасці тая, якая спецыяльна прыязджае на фестывалі а капэла. Гэты жанр у іх папулярны ў адрозненне ад нас. У Беларусі, акрамя «Камераты», калектываў без суправаджэння я і не ведаю. А ў Германіі, Швейцарыі такіх вельмі многа.

У нас шмат сяброў адтуль — тыя калектывы, з якімі мы сустракаліся на а капэла-фэстах. Людзі прыходзяць паслухаць жывыя спевы — заўсёды неверагодныя авацыі. Ідзе моцны энергаабмен: публіка не толькі слухае, але і аддае сябе. Гэта вельмі стымулюе. Калі ты акрылены выходзіш з канцэрта — на шчасце, гэта заўсёды так, — хочацца рабіць нешта далей і здзіўляць.

— У вас былі канцэрты з нашымі гуртамі — напрыклад з фольк-мадэрн-групай «Палац». Часта практыкуеце сумесную творчасць?

— Калі ёсць музыкант такога прафесійнага ўзроўню, з якім мы можам дазволіць сабе выступаць у адным канцэрце, — гэта каштоўна. «Палац» ведаем даўно, гурт яркі, песні запамінальныя. Мы шмат ездзілі па фестывалях, сустракаліся. З «Палацам» рабілі «Калядную казку». Алег Хаменка ідэальна валодае вакальнымі фіярытурамі і этнічнымі тонкасцямі, ён майстар гэтай справы, з ім было вельмі цікава працаваць. Ён столькі можа расказаць пра гісторыю стварэння беларускіх фальклорных песень! Алег ведае этнічную сутнасць, варыяцыя ў гэтым. Цікавая яго інтэрпрэтацыя, як ён спявае. Калядная тэма крыху ў стылі Хаменкі і напісана. І выкананне было вельмі арганічным. Я задаволеная гэтым праектам.

— 3 кім яшчэ выступалі?

— З вакальнай групай «Чысты голас» рабілі праграму ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры. Мы заўсёды адкрытыя да супрацоўніцтва. Цікавы праект атрымаўся, калі запрасілі ў 2014 годзе «Лонданскі квартэт» — вядомы брытанскі а капэла-калектыў высокага ўзроўню. Пазнаёміліся з імі ў Германіі, пасябравалі. Англійскае пасольства дапамагло з арганізацыяй. Атрымаўся надзвычайны канцэрт (адно аддзяленне было «Камераты», другое — «Лонданскага квартэта»). Іх тонкі англійскі гумар прыйшоўся даспадобы нашай публіцы. Важна, што яны вядуць канцэрт на мове той краіны, куды прыязджаюць. Як хутка вучаць мову, не разумею! Усе жарты плаўна пераходзілі ў кампазіцыі. І неверагоднае шоу: тонка, арганічна і прафесійна.

— А чаго не хапае на дадзеным этапе вашаму жанру, музыкантам у краіне?

— Для працы ў нас добрыя ўмовы ў філармоніі, ёсць клас з люстэркамі, што вельмі важна. Хацелася б, вядома, большай прасторы, каб разгарнуцца з харэаграфічнымі канцэпцыямі. Але тое, што ёсць, — апаратура, памяшканне, — гэта важна. Дах над галавой маецца — не прамокнем пад дажджом, дзякуй Богу. Стараемся працаваць, пісаць цікавыя кампазіцыі і прыцягваць аўдыторыю на нашы канцэрты. Дарэчы, найбліжэйшыя — 19 мая, 25 верасня і 23 снежня.

— Вы ўяўляеце сябе без музыкі?

— Для мяне музыка — гэта ўсё: дыханне, жыццё, вельмі шмат. Да таго ж усе мае блізкія звязаны з музыкай. Ад гэтага нікуды не падзецца, гэта гены, якія перадаюцца. У мяне і сястра — музыкант-прафесіянал, піяністка. Дарэчы, я таксама піяністка, але аддала перавагу вакальнаму жанру. Ды класічны адукацыйныя навыкі, якія былі атрыманы, вельмі спатрэбіліся. Фартэпіяна і цяпер заўсёды побач. Іграю, спрабую нешта новае скласці. Валоданне інструментам дапамагае. І дачка мая вучылася ў музычным ліцэі, іграла на флейце, у яе выдатны голас, выступала ў інстытуце, спявала, але ўсё ж вырашыла стаць эканамістам. Натуральна, маленькай была на ўсіх нашых рэпетыцыях, канцэртах. Яна з разуменнем ставіцца да маёй працы, але для сябе шлях абрала іншы.

— А што для вас шчасце?

— Шчасце — калі любімыя людзі побач, у парадку, калі ёсць куды прыйсці, быць разам. Калі ведаеш, што ёсць надзейнасць, стабільнасць у спалучэнні з любімай справай: выходзіш на сцэну і разумееш, што гэта ўсё нездарма. Аддаеш энергію, у якой маюць патрэбу. Калі перадаеш каханне, думкі, пачуцці і гэта атрымліваецца. Калі цябе разумеюць, успрымаюць — вось моманты шчасця. Іх я адчувала на сцэне. Стаіш і думаеш: «Божа, як выдатна: як мы ўсё адгадалі!» Прыемна ўсведамляць, што ты ўсё робіш правільна. У той жа час уся мая музыка — гэта адступленне ад нормаў. Мне нецікава рабіць тое, што ўжо зроблена, прайдзена. Які сэнс выходзіць і спяваць той жа джаз без свайго соуса, калі гэта ўжо зроблена прафесійнымі зоркамі... Навошта перапіваць? Трэба рабіць сваё, калі хочаш быць запатрабаваным. Трэба мець свой твар. Калі ты інтэрпрэтуеш нешта чужое — зрабі, падай па-свойму, а проста перайграць або сыграць не горш — мне гэта сумна.

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА

Франтавы «карцёжнік»

Журналісцкі лёс часта дорыць цікавыя сустрэчы, знаёмствы. Вось і сярод маіх суразмоўцаў шмат гадоў таму быў франтавы карыкатурыст Іван Харкевіч. За тры гады да яго смерці, у 2004-м, адбыўся наш дыялог. Жыў Іван Іванавіч тады ў Санкт-Пецярбургу. Мастак, відаць, назаўсёды застанецца ў гісторыі як майстар, што валодаў адмысловай зброяй — мастацкай сатырычнай прапаганды.

У час Вялікай Айчыннай Іван Харкевіч нават карты прыдумаў адмысловыя. Пра іх і іншыя сатырычныя вынаходніцтвы і гаварылі мы з творцам. Некаторыя фрагменты інтэрв'ю ўзнаўляю і сёння, калі майстэрства Івана Харкевіча смела можна было б узяць на ўзбраенне супраць сучаснага бяспамяцтва ў дачыненні да Вялікай Айчыннай вайны, да драматычных падзей, якія прыйшлі на прасторы Беларусі, Расіі, Украіны, Малдовы ў 1941 годзе разам з фашысцкай наваляй...

— І што ж гэта за карты? — запытаўся я тады ў Івана Іванавіча.

— Я служыў і працаваў у газеце Паўночна-Заходняга фронту «Сябар салдата», якая выдавалася на нямецкай мове. Так, на нямецкай, бо яе раскідвалі па лініі фронту, імкнуліся рознымі шляхамі даставіць у варожыя акупы. У нас было шмат перабежчыкаў, якія, зразумела, добра ведалі жаргон нямецкіх салдат і афіцэраў. Вось гэта і дапамагло мне скласці тэксты, якія я размясціў на плечах карт. А каралямі намалюваў Гітлера, Гімлера, Гельбса, Герынга. Фюрэр атрымаўся гэткім пікавым фрэрам, які да 1943 года ўжо значна збавіў ранейшую сваю

пыху. Дамы на картах — нямецкія сатэліты — Венгрыя, Румынія, Фінляндыя, Італія.

— І як нямецкія салдаты паставіліся да вашых карт? Ці вядома вам пра іх рэакцыю?

— Карты задумваліся як пропуск пры пераходзе праз лінію фронту перабежчыкамі, якія наважыліся здацца ў палон. Але тады іх усё ж не надрукавалі. Хутка пачалося наступленне... Магчыма, гэтая ідэя не была ўхвалена недзе «наверсе». А без гэтага, зразумела, ніякі нават самы творчы праект не мог бы адбыцца. Асабліва ў тых часы...

Але праз шмат дзесяцігоддзяў карты невялікім накладам усё ж такі выдалі.

Антыфашысцкая тэма хвалюе сумленных людзей і цяпер. А тады... Тады Паўночна-Заходні фронт стаў 2-м Беларускай фронтом. Так, разам з рэдакцыяй газеты «Сябар салдата» Іван Харкевіч пазнаёміўся з Беларускай часіна трагедыяных, драматычных... І яго аловак, яго фарбы яшчэ болей рашуча джалілі гітлераўскіх захопнікаў. «Ведучы дыялог з нямецкімі салдатамі, я бачыў перад сабою спалення беларускія паселішчы. Гневу хапала. Але было і разуменне, што, можа быць, угледзеўшы мае малюнкi, хтосьці з варожых шарэнгаў яшчэ здолее выйсці з дзікунаўскага ачмурэння», — гаварыў Іван Харкевіч у размове са мною. І перабежчыкі сапраўды былі. Яны пераходзілі лінію фронту, трымаючы ў руках газету «Сябар салдата».

Пасля вайны мастак працаваў у кніжнай графіцы, ілюстравалі дзіцячую літаратуру, а карыкатуру ўсё ж не закінуў. У 1956 годзе ён прыйшоў на работу ў славуцеа

аб'яднанне «Баявы аловак», якое было заснавана яшчэ ў 1939 годзе. Вайна скончылася, але не знікла баявітасць сатырыкаў, таму і назву захавалі.

Палітычнай сатырай Іван Іванавіч ужо не займаўся. Затое не меней рашуча ваяваў з заганами побыту, шмат-аблічнага грамадскага жыцця, з паўсядзённымі бядотамі-згрызотамі. Імкнуўся высмеяць хабарнікаў, людзей несумленных. Шаржыраваў, крытыкаваў бюракратаў, жулікаў, дробных злодзеяў, несуюч. «А трэба было б «буйных» злодзеяў і хапуг джаліць, муштравач, а не толькі дробных, мо тады і не было б істотных заганаў, таго жорсткага пералому, які прымусіў грамадства, розныя сацыяльныя групы насельніцтва аказацца ў няпростых умовах», — адзначыў падчас нашай размовы Іван Харкевіч.

У 2008 годзе франтавыя сатырычныя малюнкi творцы выйшлі асобным альбамом «Зброя контрпрапаганды». Шкада, што мастак ужо не змог пабачыць гэтае выданне, пакінуўшы ў 2007 годзе жыццё зямное.

Увага да творчай спадчыны франтавіка Івана Харкевіча, заслужанага дзеяча мастацтваў Расійскай Федэрацыі, нагадала і пра цікавую ваенную спадчыну айчынных мастакоў-карыкатурыстаў. Часам беларускі «Вожык» узнаўляе тыя яркія «калючкі», тое, што зроблена творцамі-патрыётамі, сапраўднымі змагарамі за свабоду Беларусі, друкуючы ў часопісе рэпрадукцыі малюнкаў ваеннага часу. А мо ўсё ж наспела пара і асобным альбамам выдаць найболей яркія карыкатуры, шаржы?

Павел АЛЬСОВЫ

Вясновая тэма на вееры

Да вясновай тэмы ва ўсе часы любілі звяртацца мастакі, кампазітары, пісьменнікі, спевакі. У Старажытным Рыме вясна атаясамлівалася з Флорай — багіняй кветак і вясны, якая часта паўставала на мастацкіх работах у выглядзе дзяўчыны з кветкамі ў руках ці працаўніцай падчас веснавых клопатаў у полі.

Такія выявы можна ўбачыць на карцінах, гравюрах, веерах, вырабах з фарфору ці фаянсу і іншых творах дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. У зборах музея «Замкавы комплекс «Мір»» ёсць французскі веер XIX стагоддзя пад назвай «Алегорыя вясны».

У першую чаргу звяртае на сябе ўвагу жывапісная кампазіцыя. Дзеянне адбываецца сярод аблокаў. У цэнтры намалёвана маладая жанчына ў ружова-сінім адзенні. Яна знаходзіцца ў трыумфальнай павозцы — калясніцы, якая запрэжана ластаўкамі. Валасы ў яе каштанавага колеру, павекі злёгка апушчаны. Жаночая постаць, апранутая ў залаціста-блакітную сукенку, дакранаючыся да яе плеча, лунае за ёй і раскідвае кветкі. Яшчэ адна жаночая фігура ў сінім строі ляціць наперадзе калясніцы сярод ластавак, нібыта пракладваючы шлях.

Фота даслаіна аўтарам.

Цікава, што ў аснове сюжэта — карціна французскага мастака Аляксандра-Луі Лелуара (1843—1884) «Калясніца ластавак», арыгінал якой знаходзіцца ў калекцыі Кноль (ЗША). У калясніцы едзе Афрадыта — грэчаская багіня кахання, вечнай вясны і жыцця. Яе суправаджаюць Харыты — багіні прыгажосці і грацыі. Веер з такім сюжэтам мог быць не толькі атрыбутам свецкага этыкету, але і часткай асабістага жыцця, напрыклад, вясельным падарункам для нявесты.

ВЕРАНІКА КРАСОЎСКАЯ, малодшы навуковы супрацоўнік музея «Замкавы комплекс «Мір»»

Там жыве часцінка душы...

Цэнтрам сусвету, дзе заўсёды жыве часцінка душы, з'яўляецца для мяне безыменны хутар поблізу вёскі Ярашова Баранавіцкага раёна. Цяпер тут вялікі здзічэлы сад і пакінуты дом, дзе прайшло маё дзяцінства. Сюды заўсёды імкнуўся падчас канікулаў.

Хутар належаў маім дзеду і бабулі па матчынай лініі Сцяпану Кандрацэвічу і Марыі Аляксандраўне Шэйнам. У гэтым месцы я размаўляў на мілым тутэйшым дыялекце, паводле якога кажуць «мамо» і «тато». А пра тое, што ёсць «градская» мова, даведаўся, калі захварэў і трапіў у бальніцу. Калі ж вярнуўся на хутар, мяне запыталі: «Ну, як там? Хлопцы цябе не крыўдзілі?» На што я важна адказаў: «Там не хлопцы — там ребята!» Які ж дружны смех дарослых быў рэакцыяй на мае словы! Слёзы замілавання нагортваюцца, калі ўспамінаю гэты момант.

Менавіта тут, перад тым як паехаць вучыцца ў школу ў Баранавічы, дзе бацькі купілі дом, я навучыўся чытаць па дарэвалюцыйным буквары, жваўцельны і спрэс пераклееным папярэвымі латкамі.

Выразна памятаю, як на хутары пасля 3 класа напісаў свой першы верш. Праз пару гадоў тут жа вывучыў на памяць усю «Песню о вещем Олеге» Аляксандра Пушкіна. А пасля васьмага школьнага лета ўжо ад'язджаў у Баранавічы з першаю нізкаю вершаў. Безумоўна, ранняму раскрыццю паэтычных здольнасцей паспрыяла навакольная прырода Навагрудскага ўзвышша з пагоркамі сіняга льну, з выспамі бярэзнікаў і відамі далёкіх лясоў. Тут, у балоцістай нізіне, парослай алешнікам, паміж вёскамі Ярашова, Крутаўцы і Катмінаўцы, якраз і пачынаецца рэчка Маўчадка, якая далей цячэ праз аграгарадок Моўчадз (у часы Вялікага Княства Літоўскага ён быў мястэчкам, дзе ладзіліся кірмашы) і ўпадае ў Нёман ужо на Гродзеншчыне. А вандроўкі ў грыбы, а рыбацкі азарт, калі цёгалі карасёў з сажалкі, а крыніцы... Усё гэта застаецца ў душы.

А хто з вас можа пахваліцца тым, што назіраў, як у вашым доме працуюць

Фота з асабістага архіва аўтара.

Дзеці з роварам на хутары, 1969 г.

кросны і як нараджаецца абрус? Мне было гадоў пяць, калі, працуючы за кроснамі, бабуля навучыла нас, траіх унукаў, малітве «Ойча наш». Пазней, прыязджаючы на зімовыя канікулы, доўгімі вечарамі пры святле газніцы я ўголас чытаў Біблію 1903 года выдання. Усе слухалі, пасеўшы вакол стала. Пасля чытальнік змяняўся. Гэтая Біблія і сёння захоўваецца нашым родам як найвялікшая каштоўнасць.

Цяпер толькі ў выкананні фальклорных калектываў можна ўбачыць тэатралізаваную пастаноўку «Святы вечар», а на хутары я быў яе ўдзельнікам. Кожны год на праваслаўнае Хрыстова Нараджэнне па старым стылі бабуля рыхтавала 12 страў. На лаву ў святым куце, пад абразамі, клалі духмянае сена, паверх засцілалі драматканыя ручнікі, і на іх урачыста ставілі ежу. Увечары за сталом збіралася радня ў святочным адзенні, запальвалі свечкі, старэйшыя роду чыталі малітвы, і пачыналася вячэра. Нам, унукам, асабліва падабаўся халодны напой з размочанага і перацёртага макавага насення, надзвычай смачны і без аніякага наркатычнага ўздзеяння, як нехта можа падумаць.

Менавіта на хутары я пачуў шмат гісторый пра жыццё пры цары, пра Першую сусветную вайну, бежанства, вяртанне на радзіму, жыццё «за польскім часам», Вялікую Айчынную

вайну і многія іншыя падзеі. Надзвычай цікавымі і захапляльнымі былі расповеды Рыгора Камара — дзеда з суседняга хутара.

З усяго пачутага больш за ўсё мяне зацікавілі расповеды пра паўстанне пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага. Калі прайсці ад хутара некалькі кіламетраў па гасцінцы ў бок Моўчадзі, убачыш велічны бярэзнік — усё, што засталася ад фальварка Ярашоўка, дзе, паводле старажылаў, у 1863 годзе размяшчаўся адзін з атрадаў паўстанцаў Кастуся Каліноўскага. Гэтая гісторыя здзяваецца ў кнізе ўспамінаў, нарысаў і вершаў Платона Крэня «Бывай, Ярашоўка», які жыў у гэтым збяднелым фальварку. Выданне пабачыла свет у 1999 годзе дзякуючы намаганням яго дачкі Ірыны.

У сваіх мемуарах Платон Крэнь піша: «Нагадаю, што ў той гістарычны момант (1863 год) у фальварку сядзеў аканом-манах, ад якога паўстанцы атрымалі неабходную дапамогу. У найбліжэйшым да сядзібы кутку лесу была зроблена зямлянка, прыстасаваная да жыцця. Яма ад той зямлянкі дагэтуль існуе ў бярозавым гаі, які вырастае на покарчах. Аднойчы на фальварак напалі казакі і ў няроўным баі перамаглі паўстанцаў. Палонных пакаралі смерцю: адных пасеклі шаблямі, іншых павесілі на яблынях.

Ацалелыя паўстанцы паталілі зброю і амуніцыю ў возеры за сядзібай і разбегліся хто куды. Я тое возера не застаў. Памятаю з дзяцінства, што на яго месцы стала парослае асакой дрыгвяністае балота са шматлікімі вокнамі-крыніцамі, з якіх бруіла чыстая сцюдзёная вадзіца... Згодна з паданнем, пасля гібелі паўстанцаў у садзе перасталі пладаносяць дрэвы і пачалі тухлець... Там (у доме) мроілася штосьці злое. Сярод ночы іншы раз чуліся стрэлы, стогны, стук у акно, голас, які зваў па імені: «Насця, Насця!» Наш сваяк (Вадэйка), заначаваўшы там нека, раниць сказаў маёй маці: «Я не мог заснуць усю ноч. Каб вы ведалі, што робіцца ў вашым доме, вы абыходзілі б яго за вярсту...» Мая маці ўсе беды, якія здараліся ў Ярашоўцы, прыпісвала праклёну Хомчыхі і пралітай чалавечай крыві».

Алесь БАКАЧ

Пацеха з межа

У гасцях — часопіс

Удзень смеху — самае вясёлае свята на свеце — усе павінны ўсміхацца, жартаваць, смяяцца. І хто, як не «Вожык» — найстарэйшае і адзінае ў рэспубліцы дзяржаўнае выданне ў галіне сатыры і гумару, — ведае, як зрабіць чалавека вясёлым (а значыць, і шчаслівым). У юбілейным годзе (у ліпені «Вожыку» спаўняецца 80 гадоў) яго старонкі па-ранейшаму будуць напоўнены мяккім, добразычлівым гумарам, колкай сатырай, добрай усмешкай і тонкай іроніяй... Бо «Вожык» — гэта байкі, вершы, гумарэскі, пародыі, эпіграмы, мініяцюры, апа-вяданні, п'есы, сцэнкі, прыпеўкі, карыкатуры, панарамныя малюнкi, коміксы — словам, усё тое, што завецца сапраўдным беларускім гумарам... Таму чытайце, пішыце, малюйце, усміхайцеся і — не забывайцеся падпісвацца на «Вожык»!..

1 красавіка. Нікому і нічому нельга верыць. Як і ў іншы дзень.

Мільёны ўкладчыкаў «МММ» 1 красавіка адзначылі прафесійнае свята.

Як паказвае практыка, у любы іншы дзень можна разыграць значна больш людзей, чым 1 красавіка.

Вось і прайшло 1 красавіка. А разам з ім скончыліся і добрыя навіны...

Вікенцій ПУЗАНКЕВІЧ.

Сяргей ЛАПЦЁНАК

Выхад ёсць?

«Кавід» апанаваў сусвет. Альбо ляці, альбо бяжы — Ты не ўратаешся ад бед. Хіба хадзіць у паранджы?

Наступствы ізаляцыі

Змірыўся. Драмы не раблю 3 апошніх вірусных падзей. Ды толькі твар цяпер галю Усё радзей, усё радзей...

Аляксандр КАРШАКЕВІЧ і Сяргей ЛАПЦЁНАК.

Аляксандр КАРШАКЕВІЧ.

Антон АНІСОВІЧ

Да болю крыўдна, што ні гавары, Калі табе ў спіну плююць сябры. Тады пачнеш і ворагаў цаніць: У твар яны прывыклі гаварыць.

Памылак каб не дапускаць, Належыць вопыт набываць. Але каб досвед той здабыць, Памылак трэба шмат зрабіць...

Янусь МАЛЕЦ

Касмічнае

Хто хоча паляцець на Месяц, Тым падкажу: няшмат там месца. Ды добрай звесткаю дапоўню: Намнога месца больш на поўні!

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ

Бліжэй да прыроды

— Вадзім, надвор'е слаўнае ад рання, А ты ля манітора ад відна! Схадзі ці на футбол, ці на спатканне. Такая прыгажосць — прыйшла вясна! — Што ж, на прыроду варта мне зірнуць... Камп'ютар да акна перацягнуць.

Генадзь СУКАЧОЎ

Як Індык нечакана знік

Байка

Дружна, весела ў двары Жылі птушкі да пакры, Пакуль Індык там не з'явіўся. Ён з фанабэрыяй скрывіўся: — Запомніце! Для вас я — цар, І кіраўнік, і гаспадар! Адразу з Пеўнікама пабіўся. Варожа на ўвесь двор касіўся.

Пачаў да Качак заляцацца, Аж давялося тым хавацца. Баяцца падыходзіць Куры: Не даспадобы ім амуры... Але назаўтра той Індык Кудысьці нечакана знік. Куды? Адкажа Гаспадар: Для супу добры быў навар...

Лепш, як ідзеш у двор чужы, Язык на вузел завяжы.

Сусветна вядомы амерыканскі пісьменнік Марк Твэн некалі сказаў: «Багацце, у якім не адмоўлена ні аднаму народу на зямлі, — гумар». Можна дадаць, што гэта такое багацце, якое выклікае не зайздрасць, а прызнасць, якое не раз'ядноўвае, а аб'ядноўвае людзей розных нацый.

Гумар у народаў розны, але ў ім многа і агульнага: ухваляюцца працавітасць, сумленнасць, дабрыню, цэнняцца мудрасць і кемлівасць і, наадварот, асуджаюцца лянота, хлуслівасць і зласлівасць, высмейваюцца дурасць і зазнайства... І ў кожнага народа сваё гумарыстычнае багацце.

З амерыканскага гумару

Размаўляюць сяброўкі. — Чаму ты не пайшла працаваць у тую фірму? — Там няма перспектывы — гаспадар ужо жанаты.

Джон выратаваў сябрука з-пад лёду. — Малайчына! — хваляць яго знаёмыя. — Як ты не пабаяўся? — Дык ён жа катаўся на маіх каньках!

Алег ГУЦОЛ.

Пасля апраўдання на судзе пры разглядзе справы пра рабаўніцтва былы падсудны звяртаецца да адваката: — Вельмі ўдзячны! Як-небудзь наведваюся да вас... — Калі ласка, прыходзьце, — адказвае той. — Але толькі ў дзённы час!

З англійскага гумару

У кантору да бацькі забягае запыханы сын. — Зайшоў, тата, павітацца з табой... — Спазніўся, сыноч, маці ўжо забрала ўсе грошы!

Мікола ГІРЭЛЬ.

Гутараць знаёмыя. — Мая дачка зноў выйшла замуж... — І што новага даў ёй другі шлюб? — Зразумела, як страшэнна памылілася, калі кінула першага мужа...

З італьянскага гумару

У турме наглядчык гаворыць вязню: — Там да вас прыйшоў знаёмы, хоча пабачыць! — Скажыце, што мяне няма, — адмахваецца той.

Варажбітка кажа: — Бачу, што вы, сінёў, бацька двух сыноў. — А вось і няпраўда: не двух, а трох! — пярэчыць мужчына. Жанчына загадкава ўсміхаецца: — Гэта вы так думаеце...

З башкірскага гумару

Настаўнік пытае ў вучня: — Растлумач мне, калі ласка, чаму ты ў чацвёртым класе займаўся на «пяцёркі», а ў пятым пачаў хапаць «двойкі»? — Бо мой тата ў пятым класе не вучыўся...

Хворы скардзіцца доктару на сэрца. — А вы адэкалон выпадкова не пілі? — пытае той. — П'ю — не дапамагае, — разводзіць рукамі мужчына...

Муж прыйшоў параіцца да мулы. — Ці трэба слухаць парады жонкі? — Не, не трэба! — Значыць, я правільна зрабіў, што не паслухаў яе і не ўзяў для вас грошай? Мула ўздыхнуў: — А вось разумную парадку варта было паслухаць!

Сабраў і пераклаў на беларускую мову Міхась СЛІВА

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія: Таццяна Арлова, Аляксей Бадак, Дзяніс Барсукоў, Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў, Вольга Дадзіёмава, Жана Запартыка, Анатоль Казлоў, Анатоль Крэйдзіч, Віктар Кураш

Алесь Марціновіч, Вячаслаў Нікіфараў, Мікалай Чаргінец, Іван Чарота, Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі: Юрыдичны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 намеснік галоўнага рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72 аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98 аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98 аддзел мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друку 01.04.2021 у 11.00 Ум. друку. арк. 3,72 Наклад — 710

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 899 Д 123456789 10 11 12 М 123456789 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.